

Man en vrouw schiep Hij hen

Politieke participatie in bijbels perspectief

Staatkundig
Gereformeerde
Partij

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Voorgeschiedenis	4
Hoofdstuk 1	
De waarde van Gods geboden	6
Hoofdstuk 2	
Man en vrouw in het Oude Testament	7
2.1 Schepping	7
2.2 Val	11
2.3 Vernieuwing	12
Hoofdstuk 3	
Man en vrouw in het Nieuwe Testament	17
3.1 Van oud naar nieuw	17
3.2 Schepping en val	17
3.3 Vernieuwing	21
3.4 Conclusie uit de Schriftgegevens	26
Hoofdstuk 4	
De spiegel van Gods Woord	28
Hoofdstuk 5	
De positie van man en vrouw in SGP-perspectief	31
Voorstel tot wijziging van de partijstatuten	40
Voorstel van een samenwerkingsregeling	44

Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)
Laan van Meerdervoort 165
2517 AZ 's-GRAVENHAGE

Inleiding

Wat is het belangrijkste van deze brochure? Dat we samen zouden luisteren naar wat de Heere in Zijn Woord zegt over de verhouding van man en vrouw. Dat Woord wil immers zijn een lamp voor onze voet en een licht op ons pad. Zeker ook als het gaat om de positie van man en vrouw spooft de Bijbel niet met wat in onze maatschappij normaal gevonden wordt. Dat maakt het moeilijk om aan de bijbelse lijnen vast te houden. Haast automatisch worden wij immers beïnvloed door de tijd waarin wij leven. Een tijd die bovendien, ook als het gaat om allerlei politieke structuren, zo anders is dan de tijd waarin de Bijbel geschreven werd. Geen wonder dat dit geen onderwerp is waarover SGP'ers het één, twee, drie eens zijn. Zeker niet als het gaat om allerlei concretiseringten ten aanzien van de structuur van de partij. Wel behoren alle SGP'ers het erover eens te zijn dat het Woord van God het hoogste én het laatste woord heeft én moet hebben.

De partij streeft immers naar een regering van ons volk, geheel op de grondslag van de in de Heilige Schrift geopenbaarde ordening Gods (artikel 1 van het Program van Beginselen). De SGP belijdt het absoluut gezag van Gods Woord over alle terreinen des levens (artikel 2 van de Statuten).

In deze brochure wil de SGP laten weten hoe zij geluisterd heeft naar wat de Heere zegt over de plaats van de vrouw ten opzichte van de man. Want dat is de beste plaats voor de vrouw die er is! Nog nauwkeuriger moeten we het zo zeggen: we willen luisteren naar wat de Bijbel zegt over de plaats die de Heere aan *ons allen* heeft gegeven. De brochure gaat in het bijzonder over vrouwen, maar ook over mannen. Want de plaats van de vrouw ten opzichte van de man brengt ook grote verantwoordelijkheden voor de man met zich mee. Dat mogen we nooit vergeten.

Eerst willen we duidelijk maken waarom we deze brochure hebben geschreven. Dat wordt een stukje geschiedenis. Daarna willen we uitleggen waarom de stem van de Bijbel ook voor onze vragen uit 2006 de doorslag moet geven (hoofdstuk 1). Dan slaan we de Bijbel zelf open en gaan we samen lezen in Gods Woord (hoofdstuk 2 en 3). We gebruiken daarbij de Statenvertaling. Vervolgens vragen we ons af (hoofdstuk 4) wat deze bijbelse gegevens betekenen voor onze positiekeuze in deze tijd. Hoe moeten we als man en vrouw in 2006 staan? Op die manier komen we vanzelf uit bij het SGP-standpunt over de plaats van man en vrouw in de politiek (hoofdstuk 5). Daarin beantwoorden we ook enkele veel voorkomende vragen en lichten we de gemaakte keuzes toe inzake het lidmaatschap van vrouwen. Dit ook gezien de processen die tegen onze partij gevoerd worden en de geringe aantrekkingskracht die het buitengewone lidmaatschap blijkt te hebben.

Het is de wens dat de Heere uit genade wil leren buigen onder Hem en daarmee onder Zijn Woord.

Voorgeschiedenis

Waarom roept het standpunt van de SGP over de vrouw in de politiek (en de maatschappij) zoveel bezwaren op? Waarom heeft het Clara Wichmann Instituut zijn uiterste best gedaan om dit veroordeeld te krijgen? Hoe is het mogelijk dat de rechter uitgesproken heeft dat dit SGP-standpunt strijdt met het Vrouwenverdrag van de Verenigde Naties, waardoor de staat zelfs gedwongen werd de subsidiekraan richting SGP dicht te draaien?

Eeuwenlang was de plaats van de vrouw ten opzichte van de man betrekkelijk duidelijk. Als we kijken naar West-Europa tot aan de twintigste eeuw, dan zien we in alle landen dat de vrouw een andere plaats had in de samenleving dan de man. Iedereen was het er over eens dat de belangrijkste plaats van de vrouw het gezin was en dat de man de taak had om voor zijn gezin te werken. Ons oude huwelijksformulier geeft daar blijk van. Iedereen vond het normaal dat niet vrouwen, maar (begaafde) mannen een plaats kregen in het bestuur van een polder, een stad of een provincie of de leiding hadden over een fabriek, een gilde of een handelsonderneming.

Dat wil niet zeggen dat de verhouding tussen mannen en vrouwen altijd was zoals die behoorde te zijn. Door de zondeval kwam ook op dit terrein het kwaad in de wereld. Het misbruiken en onderdrukken van de vrouw kwam (en komt) helaas ook in christelijke kringen voor.

De Franse Revolutie (1789) deed niet alleen Frankrijk, maar eigenlijk heel West-Europa op zijn grondvesten schudden. Het ideaal was duidelijk: Vrijheid, gelijkheid en broederschap. En op de achtergrond nog een andere leuze: Geen God en geen meester. De emancipatie van de vrouw was daarbij niet of nauwelijks aan de orde. In 1792 diende Etta Palm aan het hoofd van een vrouwendeputatie een petitie in over de gelijkstelling van man en vrouw. Concreet resultaat had dat echter niet.

Pas in de tweede helft van de negentiende eeuw kwam het feminisme met kracht opzetten. Aletta Jacobs dwong toelating tot de universiteit af. Dat was in die tijd ongehoord. In 1883 eiste de inmiddels afgestudeerde mevrouw Jacobs het kiesrecht op. Maar hoewel de Grondwet van 1848 dat niet uitdrukkelijk verbood (voor Thorbecke was het vrouwenkiesrecht geen relevante optie) wees de rechter haar eis af. In 1894 werd de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht opgericht.

In 1917 werd het passief vrouwenkiesrecht ingevoerd, zodat een jaar later de eerste vrouw haar intrede deed in de Tweede Kamer, de socialiste Suze Groeneweg. In 1919 werd door een initiatiefvoorstel van de vrijzinnig-democraat Marchant het actief kiesrecht aan de vrouwen toegekend; bij de Kamerverkiezingen van 1922 mochten voor het eerst vrouwen naar de stembus gaan. In België kregen ze dat kiesrecht pas na de Tweede Wereldoorlog.

Naast de invoering van het algemeen kiesrecht kwamen er ook andere 'vrouwvriendelijke' wetten en regels. Daar waren ook goede wetten bij die een einde maakten aan de erbarmelijke omstandigheden van vrouwenarbeid in fabrieken. Ook het in 1911 ingevoerde bordeelverbod (inmiddels opgeheven) viel daaronder.

Tweede emancipatiegolf

Daarmee was het feministische streven niet ten einde. Een *volledige gelijkheid* was immers nog lang niet bereikt. Vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw zien we dan ook een tweede emancipatiegolf over ons land (en over de westerse wereld) spoelen. Die staat in het teken

van de *bevrijding* van de vrouw uit alle banden waarin de mannenmaatschappij haar beknelt. Maatschappelijke en politieke participatie van de vrouw op gelijke voet met de man wordt de norm. Inzonderheid moet haar deelname aan het arbeidsproces bevorderd worden. Ook de seksuele emancipatie van de vrouw vormde een belangrijk onderdeel van deze tweede emancipatiegolf. De vrouw mag zelf bepalen of ze kinderen krijgt en hoeveel. Het gebruik van anticonceptiemiddelen vond in brede kring ingang. De baas-in-eigen-buik-campagne van de Dolle Mina's vond haar bekroning in de Wet afbreking zwangerschap (1981). Daarnaast melden zich de bewust ongehuwde moeders. Inmiddels wordt een belangrijk deel van de kinderen buiten het huwelijk geboren.

De bevrijding van de vrouw betekende ook dat ze zelf mag bepalen of ze voor haar kinderen zorgt of dat ze die zorg uitbesteedt en zelf blijft werken. In dat geval moet er kinderopvang beschikbaar zijn. Die kinderopvang (binnenkort inclusief voor- en naschoolse opvang) geldt tegenwoordig als een normale maatschappelijke voorziening, ten dele bekostigt uit de openbare middelen.

Sinds 1974 maakt emancipatiebeleid als zodanig deel uit van het regeringsbeleid. In het kader van de antidiscriminatiewetgeving werden allerlei stappen gezet om de vrouwen in de maatschappij een gelijke plaats als de man te bezorgen. Belangrijke mijlpaal in deze ontwikkeling was de Algemene Wet Gelijke Behandeling (1994).

In personeelsadvertenties moet 'm/v' staan. Bij wijze van positieve discriminatie wordt soms zelfs een voorkeursbeleid voor vrouwen gevoerd. Ook beijvert de overheid zich om in vertegenwoordigende lichamen en in andere politieke functies meer vrouwen verkozen en benoemd te krijgen.

In protestants-christelijke kring liep men meestal niet voorop in deze ontwikkelingen, maar eventueel verzet daartegen droeg veelal geen duurzaam karakter. Steeds meer kerken aanvaardden de vrouw in het ambt, partijen als ARP en GPV lieten hun bezwaren tegen vrouwelijke politici vallen. Buitenshuis werkende moeders werden ook in de gereformeerde gezindte een normaal verschijnsel. Geen wonder dat er steeds meer vragen gesteld worden over de afwijkende opstelling van de SGP.

Hoofdstuk I

De waarde van Gods geboden

Het grootste deel van deze brochure gaat over de Bijbel. Dat is een bewuste keuze. De Heere heeft Zijn Woord aan ons willen geven! Hoewel wij in het paradijs op een verschrikkelijke wijze tegen God in opstand zijn gekomen, wil God Zich door de Bijbel nog bekendmaken. Hij laat daarin zelfs een boodschap van genade klinken door de enige Verlosser, de Heere Jezus (Johannes 5:39). Daarover mogen we ons wel verwonderen. Als we zo de Bijbel lezen, kan het niet anders of we zullen er de grootste eerbied voor hebben. Dan willen we gehoorzaam zijn aan wat we lezen, want het is het Woord van God.

De Bijbel is het Woord dat ons wijs kan maken tot zaligheid (2 Timothéüs 3:15). Alles wat in dat Woord staat is vol van lering voor ons (Romeinen 15:4). Alles in de Bijbel is volmaakt, omdat het Gods eigen woorden zijn (Spreuken 30:5), die heilzaam zijn voor iedereen (Jozua 1:8). Daarom willen we dit Woord graag met de lezers delen.

Kort voordat Israël het beloofde land Kanaän binnentrok, kreeg Mozes een belangrijke opdracht van de Heere. Hij moest het volk nog een keer Gods wet voorhouden. Het zou niet lang meer duren voordat het volk over de Jordaan zou trekken om een begin te maken met de verovering van het beloofde land. Maar in dat land werden zoveel afgoden gediend! In dat land was de verleiding om Gods Woord te vergeten zo groot.

Juist tegen de achtergrond van het zondige volk én de vele zonden in Kanaän klinkt de oproep zo ernstig: *Gij zult tot dit woord dat ik u gebied niet toedoen, ook daarvan niet afdoen; opdat gij bewaart de geboden van den HEERE uw God, die ik u gebied* (Deuteronomium 4:2). Halverwege het boek herhaalt Mozes deze oproep nog eens: *Al dit woord hetwelk ik ulieden gebied, dat zult gij waarnemen om te doen; gij zult daar niet toedoen en daarvan niet afdoen* (Deuteronomium 12:32).

Niet toedoen en niet afdoen. Vele eeuwen later zal de verhoogde Zaligmaker in het visioen dat Johannes op Patmos kreeg, deze woorden herhalen, als een slot van de Openbaring en als een toepassing op de hele Bijbel: *Want Ik betuig aan een iegelijk die de woorden der profetie dezes boeks hoort: Indien iemand tot deze dingen toedoet, God zal over hem toedoen de plagen die in dit boek geschreven zijn. En indien iemand afdoet van de woorden des boeks dezer profetie, God zal zijn deel afdoen uit het boek des levens en uit de heilige stad en uit hetgeen in dit boek geschreven is* (Openbaring 22:18-19).

Hoofdstuk 2

Man en vrouw in het Oude Testament

2.1. Schepping

Genesis 1

En God zeide... En God zeide. Als een refrein klinken deze woorden in het eerste hoofdstuk van de Bijbel. Door slechts te spreken schept God hemel en aarde, dieren en planten. Dan komt de dag waarop de mens wordt geschapen. Opnieuw spreekt God. Nog plechtiger klinkt het nu: *Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis* (Genesis 1:26). Zo schept God de mens. *Naar Zijn beeld.* En, *man en vrouw schiep Hij hen.* We kunnen ook lezen: een mens van het mannelijk geslacht en een mens van het vrouwelijk geslacht. Nadrukkelijk heeft God gewild dat er twee soorten mensen op de aarde zouden leven, mannen en vrouwen, en dat we hen niet los van elkaar kunnen zien. Ze horen zo nauw bij elkaar dat ze sámen "mens" heten, zo lezen we in Genesis 5:2: *Man en vrouw schiep Hij hen en zegende hen en noemde hun naam Mens, ten dage als zij geschapen werden.*

In deze orde van God zijn man en vrouw onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Hun eenheid voor Gods aangezicht staat in Genesis 1 op de voorgrond. Samen krijgen ze de zegen van vruchtbaarheid, samen krijgen ze de opdracht om de aarde te onderwerpen (Genesis 1:28), te bouwen en te bewaren (Genesis 2:15). Deze opdracht krijgt de mens als beelddrager van God. Het belangrijkste van dit alles is dat ze samen tot Gods eer leven door Hem in alles te gehoorzamen en voor al Zijn gaven te prijzen. Zo heeft God het bedoeld. Zo noemde God het *zeer goed* (Genesis 1:31).

Genesis 2

Na de machtswoorden uit Genesis 1 is de schepping af. Echt af. Toch geeft God in Genesis 2 nog een keer een blik in de schepping, nu onder het 'opschrift': *Dit zijn de geboorten des hemels en der aarde* (Genesis 2:4). Na Genesis 1 zouden we een vraag kunnen stellen: de verhouding van de mens ten opzichte van de rest van de schepping is duidelijk bepaald – onderwerp de aarde, heb heerschappij over de dieren – maar hoe moeten we de verhouding zien tussen de twee voornaamste schepselen, man en vrouw?

Opvallend is dat we in Genesis 1 heel veel en in Genesis 2 juist weinig, slechts twee keer, lezen over het *spreken* Gods. De eerste keer als Hij uit de man een vrouw maakt, de tweede keer als Hij de mens toestemming geeft van alle bomen van de hof te eten, behalve van de boom der kennis des goeds en des kwaads. Twee keer spreekt God, bij twee zaken die van grote betekenis zijn.

God *hád* man en vrouw op hetzelfde moment, door één machtswoord, kunnen scheppen. Zo leek het ook, toen we Genesis 1 lazen. Zo lijkt het ook als we Genesis 2:6-7 lezen. Maar de Heere bepaalde dat Hij *eerst* de man zou scheppen en *vervolgens* de vrouw. En blijkbaar vond God dit zo belangrijk dat Hij vanaf Genesis 2:18 door Zijn Heilige Geest liet opschrijven hoe man en vrouw zijn geschapen en dat dit niet tegelijkertijd gebeurde!

God heeft gezien hoe Adam de dieren namen geeft en hoe deze tot de ontdekking komt dat de dieren iets hebben wat hij niet heeft: *een hulpe, die als tegen hem over ware* (Genesis 2:20). Als hij ziet op het samenleven van de dieren in de lucht, in het water en op het land, dan mist hij iets, hij mist de steun van iemand die bij hem past.

Juist op dit moment horen we God spreken: *Het is niet goed dat de mens alleen zij; Ik zal hem een hulpe maken, die als tegen hem over zij* (Genesis 2:18). De alwetende God weet precies wat Adam nodig heeft. Adam heeft iemand nodig die tegenover hem is, die, met andere woorden, altijd in zijn tegenwoordigheid is, iemand die hem liefheeft, met wie hij kan spreken over de Schepper, met wie hij samen de Schepper kan loven en prijzen. En God geeft ook precies wat Adam nodig heeft. Liefdevol spreekt Hij: *Ik zal hem een hulpe maken* (Genesis 2:18).

Majesteitelijk handelt Hij: *En de HEERE God bouwde de ribbe, die Hij van Adam genomen had, tot een vrouw en Hij bracht haar tot Adam* (Genesis 2:22).

Een hulp, zo wordt de vrouw in Genesis 2:18 genoemd. Het woord hulp heeft in de Bijbel een positieve betekenis. Eeuwen later noemt Mozes zijn tweede zoon Eliëzer, want, zo betekent deze naam, *de God mijns vaders is tot mijn hulp geweest* (Exodus 18:4). Vele psalmdichters hebben op hun beurt gezongen over God als hun Hulp (zie bijv. Psalm 27:9, 33:20, 70:6, 115:9, 146:5) *Een hulpe als tegen hem over*, zo heet de vrouw, ofwel: *een hulpe als tegenover hem*. Er staat dus niet, een hulp *onder* hem –als een voetveeg–, of eventueel een hulp *achter* hem –als een knechtje. Ook is het tegenover hem niet bedoeld als een concurrent. *Een hulpe als tegenover hem*, daarmee wordt vooral bedoeld dat de vrouw zo heel goed bij de man past, als het ware zijn spiegelbeeld is en daarom zo in staat is haar man te steunen. Ze is werkelijk zijn wederhelft, zijn levensgezellin, die beter dan welke vriend ook aanvoelt wat hij nodig heeft. Ze helpt hem allereerst om beeldrager Gods te zijn, ze helpt hem Gods Naam te verheerlijken en heel zijn leven in Zijn dienst te stellen.

Een hulpe als tegenover hem ziet opnieuw op de gelijkwaardigheid van man en vrouw. Toch is hiermee nog niet alles gezegd. De Heere schiep eerst de man en daarna de vrouw. Dat deze volgorde een bijzondere betekenis moet hebben, stelden we al vast. Wat is die betekenis? We vergelijken Schrift met Schrift en zien in 1 Korinthe 11:3, 8 en 1 Timothéüs 2:13 –in het hoofdstuk over het Nieuwe Testament komen deze teksten terug– dat de volgorde waarin man en vrouw geschapen zijn betekenis heeft voor hun wederzijdse positie. De vrouw late zich leren in stilheid, zo schrijft Paulus aan Timothéüs, *in alle onderdanigheid* (1 Timothéüs 2:13). Ze mag niet heersen over de man. Waarom niet? *Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva*. Gods Woord leert dus de gelijkwaardigheid van man en vrouw én de ondergeschiktheid van de vrouw aan de man. De vrouw is niet geschapen om de man te leiden, maar om te helpen. Maar dit helpen is volstrekt niet iets vernederends. Het is juist een eer.

De Statenvertalers hebben in de kanttekeningen het woord *hulp* zo uitgelegd dat de vrouw klaar staat tot "hulp en dienst" van haar man. Ons huwelijksformulier verbindt aan de scheping van Eva ná Adam en aan het woord "hulp" op zijn beurt de conclusie dat de vrouw geen heerschappij over de man mag gebruiken.

En de man? Hij is geschapen om de vrouw *liefdevol* te leiden, om zijn vrouw te eren en zichzelf voor haar op te offeren. De man die liefheeft, zoekt zichzelf niet, maar geeft zichzelf. Dat is een grote verantwoordelijkheid! Ook daarover spreekt het Nieuwe Testament (zie vooral Efeze 5). We komen er nog op terug.

Het eerste wat Adam doet, is zijn vrouw eren en in zijn vrouw haar Schepper. Nadat God alles zo zeer goed heeft geschapen, spreekt Adam: *Deze is ditmaal been van mijn benen en vlees van*

mijn vlees (Genesis 2:23). Hij herkent de vrouw die God tot hem bracht. Zij komt uit hem voort, zij hoort helemaal bij hem!

Eenvoudig stelt Adam vast: *Men zal haar Manninne heten, omdat zij uit den man genomen is* (Genesis 2:23). In het Hebreeuws staat voor Manninne het gewone woord voor vrouw, hetzelfde woord als in Genesis 2:22. Maar juist in dat woord voor 'vrouw' klinkt het woord voor 'man' door. Ze is uit de man genomen.

We moeten er goed op letten dat Adam in zijn lied niet *zijn* vrouw een naam geeft –dat doet hij pas na de val als hij haar Eva noemt (Genesis 3:20). Adam doet een algemene uitspraak, waarmee hij de positie van dé vrouw ten opzichte van dé man verwoordt. *Men zal haar Manninne heten*, zo zegt hij. Elke keer als de oude Israëliet het woord vrouw noemt, is dat voor hem als een herinnering dat ze uit de man is genomen, dat ze helemaal bij de man hoort.

In Genesis 1 en 2 zijn we de scheppingsorde op het spoor gekomen. Zo heeft God dus de positie van man en vrouw *voor altijd* vastgesteld. Adam krijgt in Eva een hulpe, Eva in Adam een hoofd. In die orde bewijst God Zijn goedheid en wijsheid (zie het gebed in het huwelijksformulier).

Man en vrouw zijn geschapen als een eenheid. Beiden zijn ze beeldrager Gods en daarom allereerst verantwoordelijk tegenover hun Schepper. Verder zijn ze aan elkaar gelijkwaardig. In één woord samengevat: de schepping drukt een harmonie uit. Tegelijkertijd is de vrouw onderworpen aan de man. Ook over deze orde sprak de Heere: *En zie, het was zeer goed* (Genesis 1:31). Dus niet alleen de gelijkwaardigheid van man en vrouw is zeer goed, maar ook de onderworpenheid van de vrouw aan de man. Dat is dus geen gevolg van de zondeval, maar het behoort tot Gods scheppingsorde. Harmonie en hiërarchie zijn twee sleutelwoorden in Gods schepping van man en vrouw.

Het is belangrijk om nog iets meer te zeggen over het begrip scheppingsorde. Tussen de samenleving zoals we die in het Oude Testament aantreffen en onze moderne cultuur ligt een grote afstand. Maar toch houden we eraan vast dat Gods Woord voor alle tijden en alle plaatsen actueel is. Hoewel de Heilige Geest de Bijbel heeft geïnspireerd in een heel andere tijd en cultuur dan de moderne westerse samenleving, liggen er in Gods Woord toch antwoorden op onze vragen. Juist daarom is het belangrijk te letten op de orde die de Heere in de schepping heeft meegegeven. Deze orde is altijd actueel, behoudt dus zijn geldigheid temidden van alle veranderingen. In het hoofdstuk over het Nieuwe Testament zullen we nog zien dat de scheppingsorde onverminderd van kracht blijft, hoewel de cultuur in de tijd van het Nieuwe Testament toch een andere is dan die in de dagen van het Oude Testament. Hoeveel veranderingen er ook zijn, het blijft dezelfde schepping van dezelfde God. Zoals Hij de wereld heeft geschapen, inclusief de verhouding man en vrouw, zo wil de Heere dat de wereld eruit zal zien, ook na twee- of drieduizend jaar.

Wie sterke nadruk legt op de wisselende culturen loopt het gevaar dat Gods Woord zijn zeggenschap verliest naarmate de tijd verstrijkt. Verder is er het gevaar dat we onkritisch staan tegenover de cultuur waarin wij zelf leven en ademen. Zo gemakkelijk gaat onze cultuur mede bepalen wat Gods Woord moet zeggen, terwijl we in de Schrift nu juist zo vaak iets heel anders horen: "Zo zegt de Heere".

Het gezin als grondstructuur

Twee zaken uit Genesis 1 en 2 zijn blijven liggen. Het zijn de zegen van de vruchtbaarheid en de instelling van het huwelijk.

God heeft man en vrouw geschapen. Hij schiep hen echter niet als twee individuen die elkaar maar moesten opzoeken om samen te leven op een manier die ze zelf het prettigst vonden. Nee, God Zelf bracht hen samen en voegde hen samen tot een onlosmakelijke eenheid van man en vrouw. De Heere gaf het huwelijk!

Hoe nauw de band binnen het huwelijk is, wordt duidelijk uit de wijze waarop Eva Adams vrouw werd. God heeft haar uit zijn vlees gebouwd en vervolgens tot hem gebracht om één vlees te zijn, om altijd samen te zijn. Samen krijgen ze ook de zegen van de vruchtbaarheid (Genesis 1:28).

Dit heeft een grote betekenis. God heeft blijkbaar gewild dat Zijn schepping bevolkt zou worden door gezinnen. Hij schiep, met eerbied gesproken, niet een complete stad met duizend mensen die zelf moesten uitzoeken hoe ze met elkaar zouden samenleven. De eerste samenleving bestond uit een gezin! Weliswaar nog zonder kinderen, maar mét de gave van de vruchtbaarheid, zodat kinderen spoedig geboren zouden worden.

Dat we in Genesis 1 en 2 niets over de maatschappij lezen, maar wel over het huwelijk heeft ons veel te zeggen. Zien we de geschiedenis van de heilsopenbaring, dan zien we dat via de lijnen huwelijk, gezin, familie, stam de meer zelfstandige grootheden van kerk en staat ontstaan. Maar in de wortel is het een eenheid. Abraham bijvoorbeeld was priester in zijn gezin, hij gaf leiding aan de kleine samenleving waarin hij koning was, hij werd ook gezien als profeet (Genesis 20).

In dit verband is het ook belangrijk dat het huwelijk een verbond wordt genoemd (zie Maleachi 2:14). In dit verbond is de man het hoofd van het gezin. In een samenleving die vanuit het huwelijk is opgebouwd, zien we de oudsten als hoofden van hun families ook verantwoordelijkheid dragen voor een breder geheel.

We zien dat God het gezin heeft gegeven als een spiegel hoe Hij de samenleving wil inrichten. In het gezin liggen daarom de patronen voor alle vormen van samenleven in kerk en staat opgesloten. Het doortrekken van de lijnen vanuit het huwelijk naar kerk en maatschappij vindt zijn oorsprong dus in de schepping. Ook in de bredere verbanden blijven de oorspronkelijke verhoudingen doorwerken. In dit denken vanuit het huwelijk is het vanzelfsprekend dat een man die thuis het hoofd is, ook in bredere verbanden het hoofd is. Dat is niet een cultureel bepaalde zaak –zo ging het nu eenmaal in de dagen van het Oude Testament– maar daarin klinkt Gods scheppingsorde door.

Direct na de zondeval zien we al dat God Adam als gezinshoofd ter verantwoording roept, terwijl Eva het toch was die eerst van de boom nam (Genesis 3:9). De man als hoofd is verantwoordelijk voor het gezin.

In de Bijbel is het ook de man die leiding geeft. Of het nu in het gezin, de familie of de stam is, de man staat aan het hoofd en geeft leiding (zie bijv. Numeri 1:16). Ook de rechters, oudsten, ambtlieden van het land –op Gods bevel aangesteld– zijn mannen (zie bijv. Deuteronomium 16:18). Dat er alleen mannelijke priesters en Levieten werkzaam zijn in de eredienst, is al helemaal duidelijk.

In dit verband is het ook van belang dat Gods Woord de verhouding tussen Christus en Zijn Kerk tekent met het beeld van het huwelijk (zie bijv. Psalm 45, Hooglied, Efeze 5). Ook de verhouding tussen God en het volk Israël wordt met ditzelfde beeld getekend (Jeremia 3:14).

Wie huwelijk en kerk losmaakt van het openbare leven verbreekt daarom de orde die de Heere in de schepping heeft gelegd. We doen Gods Woord tekort als we de man-vrouw-verhouding uit de schepping alleen willen reserveren voor huwelijk en kerk en niet voor de maatschappij.

In de eerste hoofdstukken van Genesis blijkt verder de grote betekenis van het moederschap. De eerste woorden die de Heere tot mensen spreekt, is de zegen van de vruchtbaarheid. Die staat in Genesis 1:28 nog voor de opdracht om de aarde te onderwerpen.

Na de zondeval heeft de Heere de gave van de vruchtbaarheid intact gelaten. De eerste belofte na de val –de komst van de Middelaar uit het nageslacht van Adam en Eva– wordt vervuld in de weg van de vruchtbaarheid. In de weg van het moederschap zal na vele eeuwen de Heere Jezus geboren worden. Verwonderd zal Adam de naam van zijn vrouw Eva noemen, *omdat zij een moeder aller levenden is* (Genesis 3:20).

Het mogen krijgen van kinderen en daarmee in verband het opvoeden en het onderwijzen van kinderen is een eretaak voor de vrouw. Samen met haar man. Nooit mag een man zich onttrekken aan zijn verantwoordelijkheid voor de opvoeding. Nooit mag hij deze afschuiven op zijn vrouw, omdat bijvoorbeeld zijn werk of allerlei functies hem helemaal opeisen. Samen ontvingen ze de zegen van de vruchtbaarheid, als hoofd en priester van het gezin heeft de vader de eindverantwoordelijkheid voor deze opvoeding. Maar dat de praktische uitvoering voor een groot deel in handen van de moeder ligt, heeft de Heere met de schepping meegegeven.

2.2. Val

Genesis 3

God gaf de vrouw een bijzondere positie: ze mocht altijd in de nabijheid van haar man zijn, hem helpen, dienen en ondersteunen zoals zij dat alleen kan. Daarom is het des te aangrijpend dat het eerste wat we over de vrouw lezen is... dat ze haar man ten val helpt. *En zij nam van zijn vrucht en at; en zij gaf ook haar man met haar, en hij at* (Genesis 3:6). En Adams zorg voor zijn vrouw slaat om in het tegendeel: hij beschuldigt haar en in haar God: *De vrouw, die Gij bij mij gegeven hebt...* (Genesis 3:12).

Deze verbroken eenheid tussen man en vrouw klinkt door in de straffen die God oplegt. De scheppingsorde blijft hetzelfde, de man blijft het hoofd van de vrouw, maar door de zonde komt er de vloek over. De man zal in het zweet zijns aanschijns brood eten (Genesis 3:18). Blijkbaar rust de taak om de aarde te bebouwen en te bewaren vooral bij de man. Tot de vrouw spreekt de Heere juist met betrekking tot het moederschap (Genesis 3:16).

De vrouw zal met smart kinderen baren en, zo spreekt God, *tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben* (Genesis 3:16). Vóór de val stond de hulp van de vrouw en de leiding van de man in harmonie naast elkaar. Nu lezen we dat de man *heerschappij* zal hebben. De man was geroepen om leiding te geven, maar door de zondeval zal dit heel snel een heersen worden. Hoeveel schrijnende praktijkvoorbeelden zijn daarvan te noemen.

We moeten deze straf van God daarom goed uitleggen. De Heere zegt niet: laat de man voortaan maar over zijn vrouw regeren. God geeft in Genesis 3:16 geen opdracht, maar voorzegt wat de gevolgen van de zonde zullen zijn. Nooit kan de man zich beroepen op de straf op de zonde om eigen grillig gedrag goed te praten. God vraagt zonder meer dat hij zijn vrouw behandelt zoals Adam voor de val zijn vrouw liefhad en haar eerde.

Voor de vrouw is het ondertussen wel een straf dat ze te maken krijgt met een man die zal

heersen. De man blijft haar hoofd –zo was het in de schepping bedoeld–, maar nu komt er een pijnlijke trek bij. Dit geeft haar niet het recht om tegen die straf in opstand te komen. Tegelijkertijd is de gehoorzaamheid die de Heere van haar vraagt ook begrensd. Wat de man vraagt moet ‘recht en billijk’ zijn, zo lezen we in het huwelijksformulier. En als de man iets van zijn vrouw eist wat God verbiedt, mag en moet zijn vrouw dat weigeren. Daarbij komt dat de vrouw, door de zonde, niet meer eensgeestes is met haar man. De eenheid uit de schepping is aangetast door de zondeval. De vrouw zal het hoofd-zijn van de man als lastig ervaren, zo leggen de kanttekeningen bij Genesis 3:16 uit. De onderworpenheid die voor de val aangenaam was, ervaart ze nu als lastig. Waarom? Omdat de zondige man zijn hoofd-zijn vaak misbruikt om te heersen én omdat het zondige hart van de vrouw nu geneigd is om de leiding van de man niet meer te aanvaarden.

De gebrokenheid van de schepping heeft voor velen pijnlijke gevolgen. In het paradijs zien we twee mensen die door God bij elkaar worden gebracht en in een huwelijksverbond tot Gods eer leven. Buiten het paradijs zien we ontwrichte en zelfs gebroken huwelijken. We zien ook huwelijken waar de kinderzegen gemist wordt. Buiten het paradijs zien we alleenstaanden die graag tot een huwelijk zouden komen, we zien weduwen en weduwnaren die alleen voor de opvoeding van kinderen staan. Met andere woorden, de werkelijkheid waarin we leven, is zo anders dan de werkelijkheid van het paradijs. Dit vraagt zorgvuldige overdenking. In het hoofdstuk over het Nieuwe Testament komen deze zaken terug.

2.3. Vernieuwing

God vraagt van ons allen gehoorzaamheid aan Hem. Echter, door de zondeval onderwerpt niemand zich meer vrijwillig aan God. Daarom zal zonder wedergeboorte niemand willen buigen voor God. Maar waar God door Zijn Woord het hart overwint, zal dit doorwerken in heel het leven. De goede boom zal uit Christus goede vruchten voortbrengen, het herstel van Gods beeld zal gezien worden.

Een van die vruchten zal zijn een luisteren naar het wettige gezag. In het Nieuwe Testament worden we deze richting op gewezen. Petrus schrijft in zijn brief over *heilige vrouwen* uit het Oude Testament? Als concreet voorbeeld nam hij Sara die Abraham gehoorzaam is geweest (1 Petrus 3:6).

Doen deze voorbeelden op zichzelf iets toe of af aan de scheppingsorde? Nee. De vrouwen over wie we iets willen zeggen, waren in zichzelf zondige mensen, die verkeerde beslissingen namen. Soms gingen ze heersen. We kunnen het zo zeggen: in hun aanvaarden van de orde Gods zijn ze ons tot een voorbeeld, in hun afwijken tot een waarschuwend voorbeeld. Enkele voorbeelden trekken in het bijzonder onze aandacht. Dat zijn vrouwen (Mirjam, Debora, Hulda) die een vooraanstaande positie hadden onder het volk. Hun namen worden nogal eens genoemd als een argument voor het toelaten van vrouwen tot het regeerambt.

Sara

Een zoon had God aan Abram en Sarai beloofd. Maar Sarai kan niet meer geloven dat zij de moeder zal zijn van het kind der belofte. Wat doet ze? Ze gaat Abram een oplossing voorstellen, sterker nog, voorschrijven. Abram, zegt ze, zie toch, luister eens goed, *de HEERE heeft mij toegesloten, dat ik niet bare; ga toch in tot mijn dienstmaagd* (Genesis 16:2). Neem Hagar tot vrouw, misschien zal ik door haar een nageslacht krijgen.

En Abram hoorde naar de stem van Sarai (Genesis 16:2). Sarai luistert niet, gelooft niet: het ongehoorzaam heerst en zij heerst. Sarai beveelt haar man. En Abram? Hij laat zich meenemen door het ongelof van Sarai.

Het is dertien jaar later. Opnieuw belooft de Heere aan Abraham een zoon (Genesis 18:10). Dan klinkt achter in de tent een lach. Sara –zo is haar naam inmiddels veranderd– lacht en zegt zachtjes in zichzelf: Kinderzegen? Ik ben oud, mijn heer, mijn man dus, is ook oud (Genesis 18:12).

Is Sara weer van haar plek? Het is waar, haar geloof is zwak, de belofte van de kinderzegen is haar te groot. Eén zaak is nu wel in orde: haar plaats ten opzichte van haar man. *Mijn heer* noemt ze Abraham bij zichzelf. Ze erkent Abraham als haar hoofd, aan wiens leiding ze zich wil onderwerpen. Zo zal Petrus, door Gods Geest geïnspireerd, deze vrucht van Sara's stille geest, die kostelijk is voor God, prijzen. Ze was haar eigen man onderdanig, zo lezen we in het Nieuwe Testament (1 Petrus 3:6). Dat wil zeggen, ze aanvaardde wat haar man besloot. Dit volgen van haar man is een samenvatting van Sara's leven. Zo begon het al in Ur, toen ze haar man volgde op de onbekende weg naar het beloofde land.

Mirjam

Israël moppert weer eens. Het volk in de woestijn is ontevreden over het manna. En Mozes wordt moe. Hij klaagt zijn nood bij God: *Ik alleen kan al dit volk niet dragen* (Numeri 11:14). De Heere antwoordt: *Verzamel Mij zeventig mannen uit de oudsten van Israël* (11:16). Zeventig mannen, zo beveelt God. Dat is een bevel dat voortvloeit uit de scheppingsorde. Leiding geven behoort aan mannen toe.

Niet alleen Israël is ontevreden. Ook Mirjam zit iets dwars. Want als het volk een volgende rustplaats heeft gevonden, stapt ze op de tent der samenkomst af, waar de Heere aan Mozes bevelen geeft. Haar jongere broer Aäron heeft ze weten te overtuigen van het belang van haar zaak. Aäron gaat mee, maar Mirjam neemt het voortouw, zo blijkt uit het eerste vers van Numeri 12.

Een aanleiding om haar onvrede te uiten heeft Mirjam bedacht: Mozes is getrouwd met Zippora, een vreemdeling, een Cuschitische. Maar al snel wordt duidelijk dat er onder dit verwijt een belangrijker punt ligt. *Heeft dan de HEERE maar alleen door Mozes gesproken? Heeft Hij ook niet door ons gesproken?* (Numeri 12:2). Moeten Aäron, zo plechtig gezalfd tot hogepriester, en zij, zo'n begaafde vrouw, altijd maar zwijgen?

Eeuwen later noemt de profeet Micha Mirjam zelfs in één adem met Mozes en Aäron als degenen die voor Israël uitgingen toen ze uit Egypte trokken (Micha 6:4). Mozes wordt als eerste genoemd, maar ook Mirjam had een vooraanstaande plaats onder het volk. Als profetes. Niet in een politieke functie, want onder de zeventig oudsten krijgt ze geen plaats.

Als profetes heeft ze aan de oever van de Schelfzee, inmiddels twee jaar geleden, aan het hoofd van een koor met vrouwen gezongen. Ze zette niet in, maar wachtte tot haar jongere broer Mozes uitgezongen was. Ze *antwoordde*, zo lezen we in Exodus 15:21. Ze volgde door... dezelfde woorden te zingen als waarmee Mozes zijn lied begon. Hij zong: *Ik zal den HEERE zingen, want Hij is hogelijk verheven. Het paard en zijn ruiters heeft Hij in de zee geworpen.* En Mirjam en de vrouwen antwoordden. *Zingt den HEERE; want Hij is hogelijk verheven. Hij heeft het paard met zijn ruiters in de zee gestort.*

Aan de oever van de Schelfzee *antwoordde* Mirjam; nu *neemt* ze, samen met Aäron, eigenmachtig het woord. Zit de aanstelling van de zeventig oudsten haar niet lekker? Waarom heeft Mozes dit zomaar op eigen houtje geregeld? Het is toch niet voor te stellen dat God alleen

door Mozes spreekt en niet door Aäron en door haar?

En de HEERE hoorde het (Numeri 12:2). In die korte zin klinkt door waaraan het zowel Mirjam als Aäron ontbrak. Al waren ze begenadigd, nu ontbreekt het hen aan het besef dat God Mozes zijn bijzondere positie heeft gegeven. God had Zelf Mozes met gezag bekleed en hem opgedragen ambtslieden aan te stellen.

En de HEERE hoorde het. En Hij handelt. Onmiddellijk neemt God het voor Mozes op: *Waarom dan hebt gijlieden niet gevreesd tegen Mijn knecht, tegen Mozes te spreken?* (Numeri 12:8). Beiden hebben gezondigd, maar Mirjam, die het voortouw nam, krijgt als eerste de straf. Ze wordt melaats. Zeven dagen moet ze buiten het leger blijven.

Het is 38 jaar later. Mirjam is gestorven, een half jaar geleden ook Aäron. Weinig Israëlieten kunnen zich persoonlijk de geschiedenis van Mirjam herinneren. Maar toch wil de Heere dat deze opstand, als waarschuwing, bewaard blijft in de gedachten van het volk. *Gedenkt, wat de HEERE uw God gedaan heeft aan Mirjam, op den weg, als gij uit Egypte waart uitgetogen* (Deuteronomium 24:9). Mirjam kreeg van de Heere een vooraanstaande positie onder het volk; als profetes gaf ze aan de Schelfzee geestelijke leiding aan de vrouwen. Maar toen ze samen met Aäron een greep deed naar het regeerambt, ging ze over de schreef en greep de Heere in.

Debora

Israël is het land Kanaän binnengekomen. Spoedig verlaat het volk echter de Heere, het roept Gods straf over zich uit en wordt door vijandelijke legers verdrukt. Dan smeekt Israël om vergeving. *En de HEERE verwekte richters, die hen verlostten uit de hand dergenen die hen beroofden* (Richteren 2:16).

Richters verwekte de Heere. Het Hebreeuwse woord houdt twee zaken in. Richters zijn de rechters die overal in het land het recht handhaafden en uitoefenden. Zij hadden de taak de wet Gods voor het leven in Israël toe te passen. Deze rechters, altijd mannen, bekleedden een overheidstaak (zie Deuteronomium 16:18).

Naast dit blijvende ambt riep de Heere in de tijd na Jozua van tijd tot tijd richters om het volk van de vijanden te verlossen en het land te besturen. De lange reeks van dertien richters die God verwekte wordt onderbroken door één vrouw, Debora, de huisvrouw van Lappidoth. Aangrijpend waren de omstandigheden in de dagen dat Debora leefde. De Kanaänitische koning Jabin heerste al twintig jaar meedogenloos over het volk. Is er geen man die het volk kan richten? Nee, want, zo lezen we: *Debora nu, een vrouw die een profetes was, de huisvrouw van Lappidoth, deze richtte te dien tijde Israël* (Richteren 4:4). Déze –het staat er met nadruk– richtte te dien tijde Israël. Dat een vrouw recht sprak, was iets uitzonderlijks.

Debora woont ergens tussen Rama en Bethel. Daar geeft ze, bij de palmboom, raad aan de Israëlieten die met vragen tot haar komen. Ze onderwijst hen vanuit de wetten van Mozes. Zo moeten we het richten van Debora verstaan. Ze regeert niet als een vorstin over het volk. Dat kan ook niet, want koning Jabin is degene die regeert. Terwijl hij over het volk heerst, spreekt Debora recht.

De Heere heeft nog een bijzondere opdracht voor Debora. God gaat een vrouw inschakelen om het volk van Israël te bevrijden van het juk van Jabin. Kennelijk doet God dat om de mannen te beschamen. De eer van de overwinning zal ook niet voor een man, maar voor een vrouw zijn (4:9). Zeer beeldend zal Debora straks zingen over de toestand van het land toen de Heere haar riep. Niemand stond op. Totdat er een vrouw opstond (5:6-7).

Debora roept Barak om hem een profetische opdracht van de God van Israël mee te geven:

Ga heen en trek op de berg Tabor. Barak moet als legeraanvoerder ten strijde trekken tegen Jabin. Debora blijft zich op de achtergrond houden. Als profetes geeft ze nog van Godswege het bevel tot de aanval –*is de HEERE niet voor uw aangezicht heen uitgetogen?* (4:14)– en zingt ze samen met Barak een overwinningslied. Als richteres spreekt ze ondertussen recht. En het land is stil, veertig jaar.

Abigail

Hoe bitter de vruchten van de zondeval zijn, heeft de godvrezende Abigail pijnlijk gemerkt. Ze is getrouwd met Nabal, een dwaze man, *hard en boos van daden* (1 Samuël 25:3). Zo'n man moet een kruis zijn geweest voor de verstandige Abigail. Als Abigail hoort, dat David met vierhonderd mannen klaar staat om zich te wreken op Nabal, neemt ze maatregelen. Met Nabal zelf is niet te praten, merkte een van de knechten al op (25:17b). Dat beseft Abigail ook. Er is ook geen tijd meer te verliezen. Ze maakt snel een geschenk voor David klaar en beveelt de knechten om met het geschenk David vast tegemoet te gaan.

Opvallend is dat Abigail haar man, hoewel dwaas, probeert te beschermen tegen de woede van David. Ze trekt de schuld van het hele voorval naar zich toe en probeert de aandacht van David af te leiden van Nabal (25:24-25). Dat ze haar man niet inlicht over haar plannen, is te begrijpen. De dood van velen is ermee gemoeid (25:26, 34)! Bovendien weet Abigail heel goed dat ze bij Nabal niets zal bereiken. Ze weet best hoe hij zich gedraagt tijdens een schaapscheetersfeest, straks treft ze hem zeer dronken aan (25:36).

Hulda

Onder de regering van de jonge godvrezende koning Josia krijgen Safan de schrijver en Hilkia de hogepriester opdracht de tempel op te knappen. Tijdens de schoonmaakwerkzaamheden vindt Hilkia het oude wetboek van Mozes. Hij geeft het aan Safan, die zelf in het boek leest en er vervolgens uit leest voor de oren van koning Josia. Deze hoort de vloek van de wet, scheurt zijn klederen en gebiedt Hilkia en enkele anderen de Heere te vragen voor het volk.

Naar wie moeten ze heen, Hilkia en zijn gevolg? Ze weten in Jeruzalem een godvrezende vrouw te wonen, de profetes Hulda. Haar vragen ze welke woorden Gods ze voor koning Josia heeft. Hulda spreekt over het Goddelijke oordeel en over het uitstel van het oordeel terwijl Josia nog leeft. *En zij brachten den koning het antwoord weder* (2 Koningen 22:20).

Waarom gaat het gezelschap met de vraag van Josia niet naar Jeremia toe? Of naar Zefanja? Zij waren toch beiden tijdgenoten van koning Josia? Uit de Bijbel krijgen we geen antwoord. In elk geval was Jeremia nog niet zo heel lang profet. Wellicht woonde hij nog in zijn geboortedorp Anatot. Zefanja profeteerde al wel langer. Bevond hij zich op dat moment misschien niet in Jeruzalem? Of dacht Hilkia bij Hulda het meest gunstige antwoord te krijgen?

Hulda de profetes woont in haar huis te Jeruzalem. Ze krijgt bezoek van de hogepriester die haar naar de woorden Gods voor de koning vraagt. Hulda gaat niet zelf naar het paleis, maar spreekt eenvoudig wat de Heere haar geeft te spreken. En daarmee is haar taak beëindigd. Ze bemoeit zich op geen enkele wijze met de reformatie van koning Josia. Wie Hulda als een politiek adviseur ziet, bij wie de koning Josia om raad gaat vragen, geeft haar een plaats die de Bijbel niet geeft en die Hulda zelf niet innam.

De vrouw die de Heere vreest

Drieduizend spreuken, duizend en vijf liederen. Dat is de rijke oogst van wijsheid die Salomo naliet. Het slot van het boek Spreuken bevat zo'n lied, de "lof van de deugdelijke huisvrouw". Salomo zingt in dit lied over de godvrezende vrouw. Van zo'n vrouw had hij reeds eerder gezegd dat ze een kroon van haar heer is (Spreuken 12:4), een sieraad van haar man die naar Gods orde haar hoofd is.

In Spreuken 31 werkt de koning, alom bekend en geroemd vanwege zijn wijsheid, dit thema breder uit. In dit hoofdstuk wordt over haar vele werkzaamheden op een dichterlijke wijze verteld. Deze vrouw heeft energie voor tien, zo lijkt het. Dat moet ook wel, want we krijgen de indruk dat ze voor een flink huishouden zorg draagt. Ze heeft kinderen en dienstmaagden die allemaal kleding en voedsel nodig hebben. Daarom koopt de vrouw een akker, ze plant een wijngaard en drijft koophandel (31:16, 24).

Opvallend is dat in het hele hoofdstuk *het gezin* centraal staat. Als we lezen dat ze *als de scheppen eens koopmans is* (31:14), staat dit in verband met het kopen van... *brood*. Ze aarzelt niet om de benodigdheden voor het gezin van ver te kopen. Als ze 's morgens vroeg opstaat, doet ze dat om voor haar gezin te zorgen (31:15), ze zorgt dat haar kinderen een goed stel kleren hebben, ook tegen de kou (31:21). Ja, alles in het gezin heeft ze in de gaten (31:27), zodat haar kinderen aan haar hangen en blij zijn met zo'n moeder (31:28). De ijverige vrouw neemt de tijd om haar gezin te onderwijzen (31:26). Salomo's gedachten zullen ongetwijfeld teruggegaan zijn, toen hij dit lied dichtte. Zó heeft zijn moeder Bathseba hem ook onderwezen (31:1). Kortom, we mogen de vrouw uit Spreuken 31 niet lospellen uit haar gezin. Dat past niet in het loflied dat de meest wijze koning op deze aarde, geïnspireerd door de Heilige Geest, heeft gedicht.

De vrouw uit Spreuken 31 doet veel. Ze doet ook iets *niet*. Ze zit niet in de poort, ze neemt niet deel aan het bestuur en de rechtspraak van de stad. De ijverige vrouw uit Salomo's lied neemt niet deel aan de politiek. Het is juist haar eer dat haar man daar zit temidden van de oudsten (31:23). Daar in de poort worden wel haar werken voor het gezin geprezen (31:28, 31). Door haar man, die zijn vrouw waardeert als een echte 'hulpe als tegenover hem' (zie Genesis 2:20)

Had deze vrouw leiding over mannelijk personeel? Het zou kunnen, hoewel we eerlijk moeten zeggen dat het nergens in het hoofdstuk staat. We lezen in Spreuken 31 wel over *dienstmaagden* (31:15), maar niet over *dienstknechten*. Maar ook al heeft deze vrouw wel knechten gehad, dan doet dat geen afbreuk aan de scheppingsorde. Zij mag toch namens haar man opdrachten geven aan het personeel van het familiebedrijfje?

Opvallend is ten slotte de omlijsting, het kader waarin alle activiteiten van de deugdelijke huisvrouw staan. In het begin van het lied lezen we: *Het hart haars heren vertrouwt op haar, zodat hem geen goed zal ontbreken. Zij doet hem goed en geen kwaad, al de dagen haars levens* (31:11-12). Het eerste wat van deze vrouw wordt gezegd, is dat ze haar werk doet ten dienste van haar man, haar eigenaar, zo drukt het Hebreeuws uit. Het slot van het lied luidt: *De bevalligheid is bedrog en de schoonheid ijdelheid, maar een vrouw die den HEERE vreest, die zal geprezen worden* (31:30).

Daarmee komen al de activiteiten van de godvrezende vrouw in een helder licht te staan. Zij vreest de Heere. Dan botsen haar eigen belangen niet tegen de scheppingsorde, maar komt ze binnen deze orde tot ontplooiing, ten dienste van haar gezin. De Heere prijst haar. Niet omdat ze zelf iets goeds voortbrengt. Maar omdat God in zo'n godvrezende vrouw het herstel ziet van het beeld uit de scheppingsorde. God ziet Zijn beeld, hersteld door de genade in Christus.

Hoofdstuk 3

Man en vrouw in het Nieuwe Testament

3.1. Van oud naar nieuw

We belijden de fundamentele eenheid van Gods Woord. Bij de Heere is *geen verandering of schaduw van omkering* (Jakobus 1:17). Wezenlijk spreekt het Nieuwe Testament daarom niet anders dan het Oude, ook niet rond vragen over de positie van man en vrouw. We stellen dit tegenover de voorstelling dat het Oude Testament bij de komst van Christus (vrijwel) afgedaan heeft. De scheppingsorde zou plaatsgemaakt hebben voor de orde van het Koninkrijk van Christus, de oudtestamentische geboden voor het liefdesgebod. Dat is niet waar. De scheppingsorde verdwijnt dus niet, maar wordt juist vervuld in Christus. Hij eerde altijd het werk van Zijn Vader. Zou Hij dan de scheppingsorde van Zijn Vader miskennen?

Het belangrijkste verschil tussen Oude en Nieuwe Testament is dat de beloften uit het Oude vervuld worden in het Nieuwe. Dé vervulling van het hele Oude Testament is de Persoon van de Heere Jezus Christus, in Wie alle beloften Gods ja en amen zijn (2 Korinthe 1:20).

3.2. Schepping en val

De brief aan Korinthe

In de grote havenstad Korinthe is heel wat aan de hand. Er ligt voor Paulus stof genoeg om een brief te schrijven. De totaal wereldse cultuur in de goddeloze stad heeft ook zijn invloed op het gemeentelven. Tal van praktische zaken stelt Paulus daarom aan de orde in zijn eerste brief aan de gemeente van Korinthe.

Voordat Paulus een voor Korinthe actueel punt aan de orde stelt –het bidden en profeteren van gemeenteleden– wil hij nog iets kwijt. *Doch ik wil dat gij weet dat Christus het Hoofd is eens iegelijken mans, en de man het hoofd der vrouw, en God het Hoofd van Christus* (1 Korinthe 11:3). Enkele zaken vallen ons op. Allereerst het telkens terugkerende woord *hoofd*. In het menselijk lichaam stuurt het hoofd de ledematen. Van het hoofd gaat leiding uit. Het hoofd is over het lichaam gesteld, zo leggen de kanttelingen uit. Zo is Christus boven de man gesteld, de man boven de vrouw en God de Vader boven de Middelaar.

Een tweede opmerking bij dit vers is, dat het hier gaat over de verhouding van man en vrouw in het algemeen en niet alleen over het huwelijk. Het is belangrijk om dit vast te stellen. De neiging bestaat soms om de bijbelteksten over de verhouding man en vrouw te reserveren voor het huwelijk en de kerkelijke gemeenten. De maatschappij zou hier dan buiten vallen. In het hoofdstuk over het Oude Testament hebben we al gezien dat een dergelijke gedachtegang geheel vreemd is aan Gods Woord. De scheppingsorde van het huwelijk is ook bepalend voor de samenleving.

Dat 1 Korinthe 11 niet alleen over het huwelijk gaat, wordt al snel duidelijk. In heel 1 Korinthe 11 is geen verwijzing naar het huwelijk te vinden. Het gaat hier om de fundamentele verhouding tussen man en vrouw. Daarom volgt op de woorden dat Christus het hoofd is van een iegelijke man direct en de man het hoofd der vrouw. Paulus zegt niet dat de man het hoofd is van zijn eigen vrouw, maar hij stelt in het algemeen dat de man het hoofd is van de vrouw. (In

de Engelse bijbelvertaling, de King James Version, klinkt dit verschil duidelijker door dan in het Nederlands: ...*and the head of the woman is the man*. Er staat dus niet ...*and the head of the wife is the husband*).

Paulus zet dit alles nog wat uitvoeriger uiteen in de verzen 7-9 van hetzelfde hoofdstuk. We lezen daar: *Want de man moet het hoofd niet dekken, overmits hij het beeld en de heerlijkheid Gods is; maar de vrouw is de heerlijkheid des mans*. Geïnspireerd door Gods Geest formuleert Paulus zorgvuldig dat de man niet alleen de heerlijkheid, maar ook het beeld Gods is. Hoewel de vrouw evenzeer geschapen is naar Gods beeld, heeft de man in dit beeld een eigen plaats. Hij is het eerst geschapen. Adam is regelrecht de heerlijkheid van God, er staat niemand tussen hem en God. Maar die heerlijkheid kan in Adam alleen zichtbaar worden als hij een vrouw als *hulpe tegenover* zich ontvangt. Eva wordt ingeschakeld bij de hoge roeping om, onder leiding van de man, de aarde te bebouwen en te bewaren. Dat is haar heerlijkheid. Maar zij deelt in de heerlijkheid door een hulpe te zijn voor de man. Dat is, zegt I Korinthe 11:7, de heerlijkheid die God haar geeft.

Paulus gaat nog een stapje verder als hij schrijft waartoe de vrouw is geschapen. *Want de man is uit de vrouw niet, maar de vrouw uit den man. Want ook is de man niet geschapen om de vrouw, maar de vrouw om den man*. Hoewel alle mannen op deze wereld uit vrouwen geboren zijn, gaat Paulus doelbewust terug naar de schepping. Eerst schiep God de man, daarna de vrouw. God schiep de man niet uit een rib van de vrouw, maar de vrouw uit een rib van de man. Dat is allerm minst willekeurige volgorde, wil Paulus zeggen. Deze scheppingsorde drukt uit hoe God de verhouding van man en vrouw ziet. Dit is niet een tijdgebonden visie van Paulus, maar zoals het in den beginne door God Zelf is ingesteld. Paulus' visie is niet door zijn tijd bepaald, maar door God bepaald.

Overigens is Paulus niet vergeten dat alle mannen uit vrouwen zijn geboren. Hij begon er niet mee, maar wijst er wel op als hij in I Korinthe 11:11-12 vervolgt: *Nochtans is noch de man zonder de vrouw, noch de vrouw zonder den man, in den Heere. Want gelijkerwijs de vrouw uit den man is, alzo is ook de man door de vrouw; doch alle dingen zijn uit God*.

Het is alsof Paulus aanvoelt dat de man misbruik kan maken van zijn positie als hoofd. Hij kan niet alleen misbruik maken van deze positie, uit Genesis 3:16 hebben we geleerd dat hij dit ook doen zal. Daarom is de toevoeging van Paulus in de verzen 11-12 zo nuttig. Het is alsof hij tot de man zeggen wil: wie bent u zonder de vrouw? U miste, man, in de schepping een hulpe en bovendien bent u door een vrouw ter wereld gebracht, zo hulpeloos als u toen was. *Doch alle dingen zijn uit God*, concludeert Paulus dan. Zo zet hij man en vrouw op de beste plaats: beiden onderworpen aan hun Schepper.

Het is in deze brochure niet de plaats om uitvoerig te spreken over de plaats van de vrouw in de gemeente. Toch maken we een opmerking bij I Korinthe 11:5. Deze tekst wordt nogal eens aangehaald als een bewijs dat er in het Nieuwe Testament enige ruimte is voor het openbaar optreden van de vrouw in de gemeente. Als die ruimte er in de kerk is, dan moet ze er toch zeker zijn in de politiek?

Als we I Korinthe 11:5 goed lezen, zien we dat Paulus hier helemaal geen ruimte geeft voor vrouwen die in het openbaar in de kerk spreken. Hij wijst in deze tekst op het misbruik in de gemeente van Korinthe dat vrouwen geen sluier meer wilden dragen. Zover was de gelijkheidsgeest blijkbaar doorgedrongen. Ongesluierd begonnen ze in de gemeente te profeteren. Paulus wijst dit misbruik af, maar nergens beveelt hij vrouwen aan gesluierd te profeteren. Op dit moment gaat hij niet in op het profeteren zelf, maar op sluier en haardracht van de vrouw. Het punt van het spreken van de vrouwen in het openbaar laat hij liggen tot I Korinthe 14:34.

Daar zal hij onomwonden uitspreken dat de vrouwen in de gemeente moeten zwijgen. Tussen I Korinthe 11:5 en 14:34 wordt soms een tegenstrijdigheid gezien. De vraag of een vrouw in de gemeente mag profeteren, wordt dan met 'ja' beantwoord, met een verwijzing naar 11:5. In bijzondere gevallen zou dat mogen, als ze haar plaats ten opzichte van de man maar weet. In 14:34 zou Paulus dan alleen zeggen dat een vrouw niet voor haar beurt moet praten. Deze uitleg is echter gewrongen en brengt tot de consequentie dat de vrouw niet alleen in het publieke leven, maar blijkbaar ook in het kerkelijke leven een ambt mag bekleden.

De brief aan Timothéüs

Ook in een andere brief komt Paulus terug op de orde in de schepping van man en vrouw. Hij is dan een jaar of acht ouder geworden en schrijft brieven aan zijn medewerkers die na zijn sterven belast zullen zijn met de leiding over de gemeenten. In zijn eerste brief aan zijn geestelijke zoon en vriend Timothéüs stelt hij opnieuw het gemeentelven aan de orde. Hij schrijft in het tweede hoofdstuk van de brief over het gebed in de gemeente. Hij begint de mannen aan te spreken. Laat ze, als ze hun handen opheffen om te bidden, dat doen *zonder toorn en twisting*. Ook voor de vrouwen is er een boodschap. Laat hen *in een eerbaar gewaad met schaamte en matigheid zichzelf versieren*. Laat hen eenvoudig gekleed in de kerk komen. Het echte sieraad van de vrouw bestaat niet in een opvallende haardracht, dure sieraden of kleding, maar in stilheid. *Een vrouw late zich leren in stilheid, in alle onderdanigheid* (I Timothéüs 2:11).

Waarom vindt Paulus dit een sieraad? Eigenlijk is deze vraag niet goed gesteld. Ze zou de suggestie wekken alsof het hier om een persoonlijk gevoel van Paulus gaat. Dat is het niet, Paulus spreekt hier met apostolisch gezag, geleid door Gods Geest. We moeten daarom vragen: *Waarin is onderdanigheid een sieraad voor de vrouw? Waarom mag ze niet over de man heersen* (2:12)?

Het antwoord ligt in de schepping. *Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva* (2:13). In de volgorde van de schepping van man en vrouw ligt blijkbaar een *opdracht* voor de vrouw om onderdanig te zijn aan de man. In *alle onderdanigheid late de vrouw zich leren*, schrijft Paulus zelfs.

Paulus beroept zich niet alleen op de volgorde in de schepping, maar ook op de zondeval. Daar zien we opnieuw een volgorde. De satan vond in de vrouw een ingang om de zonde in deze wereld te brengen. *En Adam is niet verleid geworden, maar de vrouw verleid zijnde, is in overtreding geweest* (2:14). Heel trefzeker formuleert Paulus opnieuw. De vrouw werd door de duivel verleid tot ongehoorzaamheid aan God. Ze beging een overtreding, ging vervolgens naar Adam toe en gaf hem ook van de verboden vrucht te eten. Ze heeft haar hoofd tot de zonde gebracht. Toen de vrouw de scheppingsorde vergat, ging het fundamenteel fout. Toen was ze geen *hulpe als tegenover* meer, maar werd een struikelblok voor haar man. Dit is een reden te meer, concludeert Paulus, dat de vrouw zich moet laten leren in stilheid.

We merken nog op dat het opvallend is dat Paulus het argument vanuit de schepping als eerste noemt. Dus ook voor de zondeval was er voor de vrouw reden om zich in stilheid te laten leren en niet over de man te heersen. Na de zondeval is er een reden bijgekomen. Maar we mogen niet zeggen dat de onderworpenheid van de vrouw een gevolg is van de zondeval. Dan zou een vervolgedenering zijn dat deze onderworpenheid wellicht opgeheven zou worden door Christus. Maar zo ligt het niet.

Ten overvloede wijzen we er nog op dat er in I Timothéüs 2:12 niet staat dat de vrouw niet over *haar* man mag heersen, maar over *de* man. De lijn van de schepping wordt in dit vers toegepast op de algemene verhouding van man en vrouw. Hetzelfde zagen we bij de uitleg van I Korinthe 11:3.

Onderdanigheid

We lezen in 1 Timothéüs 2:11: *Een vrouw late zich leren in stilheid, in alle onderdanigheid.* Vooral de woorden *in alle onderdanigheid* vielen ons op. We zouden hier andere teksten aan kunnen toevoegen. Bijvoorbeeld uit Paulus' brief aan de gemeente te Efeze: *Gij vrouwen, weest uw eigen mannen onderdanig, gelijk den Heere; want de man is het hoofd der vrouw, gelijk ook Christus het Hoofd der Gemeente is* (Efeze 5:22). Of uit de brief aan de Kolossenzen: *Gij vrouwen, zijt uw eigen mannen onderdanig, gelijk het betaamt in den Heere* (Kolossenzen 3:18). Of uit de brief aan Titus: *Opdat zij de jonge vrouwen leren...haar eigen mannen onderdanig te zijn* (Titus 2:5). Of we luisteren naar Petrus: *Desgelijks gij vrouwen, zijt uw eigen mannen onderdanig (...); want also versierden zichzelf eertijds ook de heilige vrouwen, die op God hoopten, en waren haar eigen mannen onderdanig* (1 Petrus 3:1 en 5). We noemen ten slotte 1 Korinthe 14:34, waar we lezen: *Dat uw vrouwen in de gemeenten zwijgen; want het is haar niet toegelaten te spreken, maar bevolen onderworpen te zijn, gelijk ook de wet zegt* (voor *onderworpen zijn* staat in de grondtaal hetzelfde woord als voor *onderdanig zijn*).

Deze rode draad in de nieuwtestamentische brieven brengt ons ertoe om bij dit begrip onderdanigheid wat uitvoeriger stil te staan. Voor alle duidelijkheid merken we op dat onderdanigheid beslist geen zaak is van slaafs volgen, maar van genegenheid en onderling vertrouwen. Het woord onderdanigheid heeft in ons gangbare taalgebruik een negatieve bijmaak die het in de Bijbel beslist niet heeft. Een vrouw is haar man onderdanig als ze in liefde tot hem opziet. Zulke 'onderdanigheid-in-liefde' blijkt een sleutelwoord te zijn voor de inrichting van deze wereld. Daarom houdt dit woord ons ook indringend voor hoe elke samenlevingsvorm ontworpen moet worden als het deze scheppingsorde, in welk verband dan ook, negeert of omverwerpt.

Het Griekse woord voor onderdanigheid heeft een sterke lading. Het is afgeleid van een werkwoord dat letterlijk betekent: onderschikken. Uit tal van teksten uit het Nieuwe Testament blijkt dat er overal in Gods schepping sprake is van onderdanigheid. De meest centrale onderdanigheid is die van alle mensen aan God en Zijn wet (zie bijv. Hebréeën 12:9) en van de gemeente aan Christus (Efeze 5:24). Verder moeten kinderen onderdanig zijn aan hun ouders (1 Timothéüs 3:4), in het algemeen jongeren aan ouderen (1 Petrus 5:5), knechten aan hun heren (1 Petrus 2:18), alle mensen aan de politieke overheid (Romeinen 13:1 en 5) en de leden van de gemeente aan de ambtsdragers (1 Korinthe 16:16). Rijk aan inhoud zijn de teksten ten slotte die spreken over de onderworpenheid van engelen, machten en krachten aan Christus (1 Petrus 3:22), ja van alle dingen aan Christus (1 Korinthe 15:27, Efeze 1:22). En ook zal er een tijd komen wanneer alle dingen onderworpen zullen zijn aan de Zoon. Dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden aan de Vader, opdat God zij alles in allen (1 Korinthe 15:28).

We komen onder de indruk hoezeer onderdanigheid / onderworpenheid een kernwoord is in Gods schepping. Het laat ons zien hoe God de wereld inrichtte en hoe God wil dat het gezin, de samenleving en de gemeente ingericht worden. Ieder heeft zijn eigen plaats gekregen, de één boven de ander, de ander onder de één en allen onder God. De Heere heeft, om zo te zeggen, de wereld hiërarchisch geordend. Onderdanigheid is zo een sleutelwoord in de bijbelse maatschappijleer. Het doet ons een blik slaan op de oneindige rijkdom van de inrichting van Gods schepping. *God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed* (Genesis 1:31). De plaats die God gaf, is zo goed. Waarom? Omdat God deze plaats in Zijn wijsheid gaf. Waarom is het goed dat kinderen onderworpen zijn aan hun ouders, burgers aan de overheid, gemeente-

leden aan hun ambtsdragers, de vrouw aan de man? Is dat pas goed als zij zelf het nut ervan inzien? Nee, het is goed omdat God onze Schepper er het beste mee voor heeft voor ons allemaal: mannen, vrouwen, kinderen.

Is onderdanigheid op zichzelf genoeg? Nee. De liefde is de vervulling van de wet. De Heere vraagt onderdanigheid in liefde. De liefde tot en voor elkaar zorgt er ook voor dat het aanvaarden van leiding niet als een juk wordt gevoeld.

3.3. Vernieuwing

Christus kwam op deze aarde om de werken des duivels te verbreken (1 Johannes 3:8). Hij droeg de vloek van de zonde als Borg en Middelaar voor Zijn uitverkorenen. Op grond van Zijn volbrachte offer zullen niet alleen de zonden van Zijn schapen worden vergeven, maar zal hun leven ook vernieuwd worden. Christus' werk is gericht op het herstel van het oorspronkelijke scheppingsdoel: man en vrouw drukken samen Gods beeld uit.

In de al besproken teksten uit 1 Korinthe 11 komen deze zaken aan het licht. We lezen nog een keer 1 Korinthe 11:3 en maken er nog enkele opmerkingen bij. *Doch ik wil dat gij weet, dat Christus het Hoofd is eens iegelijken mans, en de man het hoofd der vrouw, en God het Hoofd van Christus.* Voordat de man hoort dat hij geroepen is om het hoofd van de vrouw te zijn, wordt hij op zijn plaats gezet onder zijn hoofd Christus. Die plaats kiest hij zelf niet, op die plaats is hij door genade gezet. De positie van man en vrouw wordt vanuit Christus bepaald. Alle mannen behoren zich aan Christus te onderwerpen, want Hij is het Hoofd van hen allen.

Natuurlijk is er verschil tussen het Hoofd-zijn van Christus en het hoofd-zijn van de man. Maar er zijn ook punten van vergelijking. Zoals Christus boven de man is gesteld, zo is de man boven de vrouw gesteld. Wat dat inhoudt, is zichtbaar geworden in Christus. Omdat Hij het Hoofd is van Zijn Kerk, weet Hij Zich verantwoordelijk voor Zijn Kerk. Daarom heeft Hij de gestalte van een dienstknecht aangenomen en heeft Hij Zich vernederd tot aan het kruis (Filippenzen 2:6-7). Als de man het hoofd van de vrouw is, heeft dat dus niets met machtsmisbruik of tirannie te maken. Het heeft juist alles te maken met liefde, zorg en verantwoordelijkheidsgevoel.

Efeze

De parallel tussen Christus het Hoofd van de man en de man het hoofd van de vrouw komt nog uitdrukkelijker aan de orde als Paulus in de brief aan de gemeente van Efeze schrijft over het huwelijksleven. In het Oude Testament was het beeld van het huwelijk voor de verhouding tussen Christus en Zijn Bruid al bekend. Door Christus' verlossingswerk schijnt er een heerlijk licht over de verhouding tussen de Goddelijke Bruidegom en Zijn Bruid. De Bruidegom heeft Zichzelf overgegeven in de dood om Zijn Bruid te kopen! *Maar God bevestigt Zijn liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is als wij nog zondaars waren* (Romeinen 5:8).

Paulus onderwijst de gemeente van Efeze niet alleen over het geestelijke huwelijk, maar werkt ook de parallel tussen het geestelijke huwelijk en het huwelijk tussen man en vrouw nader uit. Juist door deze parallel krijgt Efeze 5 een bijzondere betekenis in de tijd waarin de brief geschreven is. Het werd nergens vertoond dat de vrouw zoveel respect kreeg als in Efeze 5. Ze krijgt in dit stukje van Gods Woord een erepositie waarbinnen ze haar vrouw-zijn kan beleven zoals de Heere het bedoeld heeft.

De woorden *Gij vrouwen, weest uw eigen mannen onderdanig, gelijk den Heere* (5:22) volgen op de algemene oproep: *elkander onderdanig zijnde in de vreze Gods* (5:21). Paulus roept iedereen op om nederig te zijn. Soms wordt deze tekst aangehaald als een bewijs dat er in het Nieuwe Testament een andere verhouding is tussen man en vrouw. De man moet nu ook aan de vrouw onderdanig zijn! Deze uitleg kan niet juist zijn. Na de algemene oproep tot onderdanigheid werkt Paulus dit beginsel namelijk uit voor concrete groepen in de gemeente, namelijk vrouwen, kinderen en knechten. Als Paulus in Efeze 5:21 aan man en vrouw een volstrekt gelijke positie had gegeven, zou dit ook doorgetrokken moeten worden richting ouders en kinderen.

Gij vrouwen, weest uw eigen mannen onderdanig, gelijk den Heere. Waarom? Want de man is het hoofd der vrouw.... Ook nu is het opvallend dat er niet staat: *Want de man is het hoofd van zijn vrouw....* Paulus spreekt over de verhouding van man tot vrouw binnen het huwelijk, maar hij haalt zijn bewijs uit de scheppingsorde dat de man het hoofd is van de vrouw. Met andere woorden: Paulus valt in zijn huwelijksonderwijs terug op de algemene regel uit de schepping. *Want de man is het hoofd der vrouw, gelijk ook Christus het Hoofd der gemeente is; en Hij is de Behouder des lichaams.* Alles wat Christus deed en leed, had als doel om het lichaam, Zijn Bruid, te behouden. Vol verwondering schrijft Paulus over dit Borgwerk van Christus, dat hij samenvat met de woorden: Liefhebben, overgeven, heiligen, reinigen, heerlijk voorstellen (5:25-27).

Als nu het geestelijke huwelijk een voorbeeld is van het huwelijk tussen man en vrouw, wat liggen er dan voor de man veel verplichtingen ten opzichte van zijn vrouw! Centraal staat de verplichting om de vrouw lief te hebben. Was Christus' Borgwerk niet één bewijs van liefde! Dat was een liefde tot afkerige, vuile zondaren. Zal dan de man zijn eigen vrouw, die God hem als hulpe heeft gegeven niet liefhebben? *Gij mannen, hebt uw eigen vrouwen lief* (5:25, zie ook 5:28 en 5:33). Het is waar, zoals Christus Zich voor Zijn volk overgaf – plaatsbekledend, in de dood – zo kan een man zijn vrouw nooit liefhebben. Maar juist deze diepte van Christus' liefde leert de man zijn vrouw tot het uiterste lief te hebben, niet om er zelf beter van te worden, maar ongeveer ind en hartelijk.

Wat betekent het voorbeeld van het geestelijke huwelijk voor de vrouw? Centraal staat nu het woord onderdanigheid. Als Christus het Hoofd is van de gemeente, dan past de gemeente onderdanigheid. *Gij vrouwen, weest uw eigen mannen onderdanig* (5:22, zie ook 5:24), *...en de vrouw zie, dat zij den man vreze* (5:33).

Wat is dus de bijbelse orde tussen man en vrouw? Zelfopofferende liefde van de man naast gehoorzaamheid van de vrouw. Zoals het lichaam gehoorzaamt aan de signalen uit het hoofd, zoals de Bruid gehoorzaamt aan Christus, zo zal de vrouw gehoorzamen aan de man, haar hoofd. Zo bloeit het huwelijk.

Galaten

Maar in Christus zijn toch alle verschillen opgehouden? We lezen toch in Galaten 3:28: *Daarin is noch Jood noch Griek, daarin is noch dienstbare noch vrije, daarin is geen man en vrouw. Want gij allen zijt één in Christus Jezus.* Wijst Paulus in deze brief niet op een fundamentele wijziging in de positie van de vrouw? Blijkt uit dit Schriftwoord niet dat de ongelijkheid tussen man en vrouw wordt opgeheven door het geloof in Christus?

In de brief aan de Galaten benadrukt Paulus de behoudenis in Christus alleen. *En indien gij van Christus zijt, zo zijt gij dan Abrahams zaad, en naar de beloftenis erfgenamen* (3:29). Dat geldt voor zowel de Jood als de heiden, voor zowel de slaaf als de vrije man, voor zowel de man als de vrouw. Als het gaat over het kinschap Gods is er geen enkel onderscheid tussen man en

vrouw. Het geloof is niet gebonden aan bepaalde soorten mensen, het wordt door de Allerhoogste God als een genadeschenk uitgedeeld.

Dat vrouwen soms op een bijzondere wijze delen in de zegeningen van Christus blijkt duidelijk. De vier dochters van Filippus (Handelingen 21:9) ontvingen de gave van de profetie. Heel duidelijk blijkt het op de opstandingsdag. Vrouwen waren als eersten getuigen van de opstanding. Zij kwamen als eersten naar het graf, zij ontvingen als eersten de boodschap dat hun Zaligmaker was opgestaan. De Heere Jezus Zelf verscheen als eerste aan een vrouw: Maria Magdalena.

Opvallend is wel dat de vrouwen niet de opdracht krijgen om te gaan prediken over de opstanding. Zij moeten het nieuws gaan vertellen aan de discipelen, zodat deze getuigen zullen zijn van het Evangelie van de opgestane Middelaar. Zo zal het ook gaan op de Pinksterdag. Dat er in Christus geen onderscheid is tussen man en vrouw wil verder zeggen dat door Christus het misbruik van de heerschappij van de man over de vrouw wordt weggenomen. Als de man de liefde van Christus in zijn hart kent, zal hij haar liefhebben, zoals Christus Zijn Kerk heeft liefgehad.

Met dit alles –en dat wordt vaak vergeten bij de uitleg van Galaten 3:29– vervalt echter niet de ongelijkheid tussen man en vrouw. De gelijkheid van de genade is iets anders dan een gelijkheid van hen die genade ontvangen. Als een vader en een kind beiden genade ontvangen, betekent dit toch niet dat ze voortaan als gelijken door het leven gaan. De vader blijft vader, het kind blijft kind.

Terloops willen we erop wijzen dat Galaten 3:28 in de moderne Schriftuitleg nogal eens gebruikt wordt om het Nieuwe Testament tegenover het Oude te zetten. Met Christus, zo heet het dan, is er een nieuwe werkelijkheid aangebroken, waardoor de oude langzaam vervalt. De Schrift rekent nog niet helemaal af met de oudtestamentische verhouding van man en vrouw, maar groeit wel toe naar een nieuwe verhouding van volstreekte gelijkheid. Als Paulus de vrouw niet toelaat in de gemeente te spreken, is dat nog een vrucht van de oude verhouding van man en vrouw. De man-vrouwverhouding in het Oude Testament is al helemaal een cultureel-gebonden zaak, waaraan we ons niet meer te houden hebben. We leven immers in de tijd van het Nieuwe Testament? Binnen deze gedachtegang past een vrouw in een regeerambt of zelfs kerkelijk ambt heel goed. Dat zijn tekenen van het koninkrijk van Christus.

Het is moeilijk in te schatten hoe ver de invloed van deze moderne bijbeluitleg reikt. Het zou wel eens verder kunnen zijn dan we vermoeden. Dat is ook te begrijpen, want heel de moderne cultuur roept om een volstreekte gelijkstelling van man en vrouw. Wij staan zelf ook niet buiten deze cultuur.

Toch wijzen we deze wijze van bijbeluitleg fundamenteel af. De verhouding van man en vrouw in het Oude Testament is niet een tijdgebonden uiting van een oude cultuur, maar is bepaald door Gods schepping. De orde van Gods schepping blijft, al zal elke tijd nieuwe vragen oproepen die om antwoorden vragen. Leidraad voor deze antwoorden zal altijd Gods Woord zijn.

Huwelijk, gemeente, maatschappij

Niet alleen binnen het huwelijk, maar ook in de kerkelijke gemeente hebben man en vrouw een eigen plaats. Ook daar blijven de scheppingsordeningen gelden. Dit blijkt uit de zogeheten 'zwijgtaksten', de teksten waarin staat dat vrouwen in de samenkomst van de gemeente niet het woord mogen voeren en over mannen heersen. Zo schrijft Paulus aan de gemeente van Korinthe: *Dat uw vrouwen in de gemeenten zwijgen; want het is haar niet toegelaten te spreken,*

maar bevolen onderworpen te zijn, gelijk ook de wet zegt (1 Korinthe 14:34). Opvallend is de opmerking die de kanttekeningen maken bij het woord zwijgen. De vrouwen mogen niet openlijk tot de gemeente spreken, "al zijn zij ook met goede kennis begiftigd". In 1 Timothéüs 2:12 schrijft Paulus over de samenkomsten van de gemeente: *Doch ik laat de vrouw niet toe dat zij lere...* Hoewel in Christus geen man en vrouw is (Galaten 3:28) en de kerk de plaats is waar dit Evangelie van Christus verkondigd wordt, blijft de ondergeschikte positie van de vrouw in de gemeente gehandhaafd. Waarom? Omdat het onderscheid teruggaat op Gods scheppingsorde. Paulus verbindt in 1 Timothéüs 2:12 het concrete verbod voor de vrouw om in de gemeente het woord te voeren aan de algemene opmerking dat zij *toch al* niet over de man mag heersen en laat hierop in het dertiende vers de woorden volgen: *Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva.*

De eigen plaats van de vrouw die God haar in de schepping gaf, krijgt in de Bijbel dus een concrete toepassing voor zowel het huwelijk als de gemeente. Als de eigen plaats van man en vrouw zelfs gehandhaafd moet worden in de gemeentelijke samenkomsten –waar in de geloofseenheid het verschil tussen man en vrouw is weggefallen–, dan blijft dit verschil zeker gelden voor het maatschappelijk leven. We hebben in de bespreking van het Oude Testament al gezien dat we de maatschappij niet mogen losmaken van het gezin. In het Nieuwe Testament zien we deze gedachte alleen maar bevestigd.

Een vrouw die boven de man staat kan zich dus niet op de Bijbel beroepen. Opvallend is dat Paulus er van uit lijkt te gaan dat deze verhoudingen zelfs voor heidenen duidelijk zijn. In zijn brief aan Titus schrijft de apostel over de plaats van de jonge vrouwen. Laten ze voorzichtig leven, haar man en kinderen liefhebben, laten ze de taken thuis goed uitvoeren en haar eigen man onderdanig zijn. Als ze dit niet doen, vervolgt Paulus, zal Gods Woord gelasterd worden (Titus 2:5). Met andere woorden, als de vrouw haar man niet onderdanig is, zullen de vijanden van Gods Woord er de vinger bij leggen. Ze kunnen dan zeggen: "Ze leren zeker uit dat Woord van God om over hun man te heersen. Is dat nu het Woord van God?"

Een ereplaats

De vrouw krijgt zowel in Oude als Nieuwe Testament een ereplaats. Haar plaats van onderdanigheid ten opzichte van haar man, het hoofd, is op zichzelf al een ereplaats! Want daar heeft de Allerhoogste God haar in Zijn zeer goede schepping geplaatst. Zo gemakkelijk kunnen we krampachtig proberen om zoveel mogelijk taken te bedenken en naar de vrouw toe te schuiven, omdat ze anders een te lage plaats zou krijgen.

Wat is de grootste eer van een vrouw? Als ze door genade een kind van God mag zijn. De apostel Petrus noemt dit in zijn brief het *onverderfelijk versiersel van een zachtmoedige en stille geest, die kostelijk is voor God* (1 Petrus 3:4). Zijn er voorbeelden van zulke vrouwen? Ja, zegt Petrus, kijk eens naar het voorbeeld van de heilige vrouwen –de godvrezende vrouwen dus– uit het Oude Testament. Zij hoopten op God, dat is het eerste, en zij waren haar eigen mannen onderdanig (3:5). Neem als voorbeeld Sara. Ze was Abraham gehoorzaam, *hem noemende heer* (3:6). Dat was sierlijk! In haar wandel blonk de vreze Gods uit. Zien we dat ook niet bij andere heilige vrouwen, zoals Rebekka, Hanna en Abigail?

In de brief van Petrus horen de vreze Gods en de onderdanigheid aan de man dus bij elkaar. Hoe kan het ook anders? De boom wordt aan de vruchten gekend. Als de levenssappen van de wijnstok Christus in de ranken stromen, kan het niet anders of er komen vruchten aan te hangen die overeenstemmen met wat God in Zijn Woord vraagt. Als de levenswandel van de vrouw dit stempel draagt, wil de Heilige Geest het zelfs gebruiken om haar goddeloze man, als

ze die heeft, voor Christus te winnen (3:1). Laat de vrouw dus heel zuinig zijn op een wandel in eenvoud en ootmoed. Wie weet wat de Heere er mee voor heeft.

Ook Paulus schrijft over deze ereplaats van de vrouw. Nadat hij aan Timothéüs heeft geschreven dat de vrouw niet over de man mag heersen (1 Timothéüs 2:12), voegt hij er iets opvallends aan toe: *Doch zij zal zalig worden in kinderen te baren, zo zij blijft in het geloof, en liefde, en heiligmaking met matigheid (2:15).*

Het baren van kinderen en de pijn die dat met zich meebrengt roept de straf op de zonde in herinnering. *Tot de vrouw zeide Hij: Ik zal zeer vermenigvuldigen uw smart, namelijk uwer dracht; met smart zult gij kinderen baren...* (Genesis 3:16). Deze pijn houdt niet op als de kinderen geboren zijn. Hoeveel zorgen zijn er in de opvoeding van kinderen. Hoeveel pijn geeft het als kinderen de opvoeding vanuit Gods Woord vaarwel zeggen. Zullen godvrezende mannen en vrouwen deze zorgen niet naar zich toe trekken en beiden erkennen dat de oorzaak de zondeval is?

In het bijzonder tot zulke vrouwen spreekt de Heere door de pen van Paulus zeer vertroostend: de barensweeën zijn wel als straf opgelegd, maar het zal uw behoud toch niet in de weg staan als u blijft in het geloof, in de liefde, de heiligmaking, met matigheid. Dan zal ze het krijgen van kinderen juist als een zegen zien. In de lijn van de geslachten wil de Heere toch Zijn koninkrijk bouwen. Zo'n moeder zal in haar gezin haar levenstaak zien, niet alleen om de kinderen groot te brengen, maar om hen te onderwijzen in Gods Woord en de vreze des Heeren. En wat een zegen is het als kinderen zo'n godvrezende moeder hebben die zich geeft aan het gezin!

Opvallend is dat het Nieuwe Testament ook aandacht heeft voor vrouwen die geen taak meer hebben in hun eigen gezin. We denken bijvoorbeeld aan weduwen van wie de kinderen uit huis zijn, aan ongetrouwde vrouwen, aan kinderloze gezinnen en aan vrouwen die na een echtscheiding alleen voor de opvoeding staan. In het Oude Testament lezen we nauwelijks over hen. We moeten eraan denken dat de Bijbel de vrouwen niet indeelt in allerlei groepen – ongehuwd, gehuwd met kinderen, gehuwd zonder kinderen, weduwen – en vervolgens voor elke groep de taken opsomt. Het uitgangspunt ligt in de vrouw als moeder in het gezin.

Ook buiten het huwelijk noemt de Bijbel taken voor vrouwen. We denken aan Phebe, een *dienares van de gemeente van Kenchreeën* (Romeinen 16:1). Haar taak bestond uit het ondersteunen en helpen van velen. We moeten daarbij denken aan praktische hulpverlening, zoals de zorg voor armen, zieken, weduwen en wezen, het verlenen van gastvrijheid voor verjaagde christenen en het opzoeken van gevangenen. Blijkbaar is ze een welgestelde vrouw geweest – we weten niet of ze gehuwd was – die haar gaven en geld opofferde om in de gemeente te dienen. Paulus geeft deze godvrezende, dienende vrouw een aanbeveling mee.

In zijn brief aan Timothéüs schrijft Paulus ook over zulke dienaressen in de gemeente, die zorg dragen voor armen en hulpbehoevenden. Nu schrijft hij over weduwen van ouder dan zestig jaar, die blijkbaar geen kinderen meer thuis hebben. In haar leven heeft ze getuigenis gegeven van haar godvrezende levenswandel. Opvallend is het eerste wat genoemd wordt: ze heeft haar kinderen opgevoed! (1 Timothéüs 5:10) In haar leven is gebleken dat ze zich dienend wilde opstellen. Ze gaf zich aan haar gezin.

3.4. Conclusie uit de Schriftgegevens

Man en vrouw zijn als een eenheid geschapen, met elk een eigen positie. De gelijkwaardigheid van man en vrouw enerzijds en het hoofd-zijn van de man en de onderworpenheid van de vrouw anderzijds liggen *samen* verankerd in de schepping. Zo heeft God het bedoeld. We mogen die twee zaken daarom niet van elkaar losmaken. Elke onderdrukking van de vrouw door de man is in strijd met de Bijbel. Maar ook staat het emancipatiestreven haaks op Gods Woord. Als de Heere Zijn schepping zeer goed noemt, inclusief de onderworpenheid als een fundamentele structuur, dan krijgt het emancipatiestreven een bittere smaak. Het is een verwerping door de gevallen mens van Gods goede scheppingsorde.

De zonde heeft de scheppingsorde bezoedeld. De man is geneigd zijn positie te misbruiken, de vrouw ervaart haar onderworpenheid als een juk. Maar de zondeval verbrak de scheppingsorde niet. Dat kan niet, want God laat de orde die Hij zeer goed noemde, niet verbreken. Man en vrouw blijven gelijkwaardig én de man blijft hoofd van de vrouw. Dat betekent ook dat het verlossingswerk van Christus de scheppingsorde niet verandert. De gezagsverhoudingen, neergelegd in de schepping, blijven onveranderd van kracht.

In de bijzondere omstandigheden van de richterentijd heeft de Heere de profetes en richteres Debora ingeschakeld. Zoals zij gehandeld heeft, is er maar één onder de dertien richters. Ze kan dus niet gebruikt worden om een breekijzer te zetten in de scheppingsorde, waarin de man het hoofd is van de vrouw. Wie de persoon van Debora gebruikt ter verdediging van een algemene regel dat een vrouw een publiek ambt mag uitoefenen, verheft een uitzondering tot regel. Wie op deze wijze uitzonderingen gaat gebruiken, zorgt ervoor dat de regel steeds verder naar de achtergrond verdwijnt.

Ook Abigail heeft kordaat gehandeld in een noodsituatie. Haar bevel aan de knechten wordt wel eens aangehaald als een argument dat de vrouw dus blijkbaar boven mannen mag staan. Die conclusie doet echter geen recht aan de geschiedenis. Als vrouw van Nabal mag ze de knechten toch bevelen geven? Nabal staat aan het hoofd van het bedrijf. Zijn vrouw, die een eenheid vormt met haar man, heeft namens hem bevoegdheden om op te treden binnen dit familiebedrijf. Dat Abigail in I Samuël 25 bevelen geeft buiten haar man om, heeft te maken met de noodsituatie. Als ze nog lang wacht, zal het zwaard van David slachtoffers maken.

Opvallend tijdens de regering van koning Salomo is de persoon van de koningin van Scheba. Ze hoorde van de Naam des HEEREN en kwam in Jeruzalem om Salomo een aantal vragen voor te leggen (zie I Koningen 10:1). Opvallend is haar persoon, omdat de Heere Jezus in een reactie op de Farizeeën naar de koningin van Scheba wijst. Ze zal op de oordeelsdag opstaan en dit boos en overspelig geslacht veroordelen, zo waarschuwt Jezus de Farizeeën (Matthéüs 12:39,42).

Waarom haalt de Heere Jezus een regerende vorstin aan? Hij spreekt bovendien op geen enkele wijze Zijn afkeuring uit dat zij aan het hoofd van een volk stond. Ligt daar niet een stilzwijgende goedkeuring in dat er vrouwen aan het hoofd van mannen staan? Geeft deze uitspraak van de Heere Jezus geen richting aan voor ons denken over het regeerambt?

Het feit dat de Heere Jezus de koningin van Scheba aanhaalt, heeft echter niets te maken met vragen over het regeerambt. Als de Heere Jezus spreekt *Geef de keizer wat des keizers is* (Matthéüs 22:21) doet Hij ook geen uitspraak over de wenselijkheid van een keizerrijk. Hij haalt de koningin aan als een beschamend voorbeeld voor Zijn tijdgenoten. Zij kwam van de einden der aarde om de wijsheid van Salomo te horen; de Farizeeën op hun beurt weigeren

om de wijsheid te horen van Hem Die meer dan Salomo is. Daarom zal de koningin van het zuiden opstaan in het oordeel.

Als we alle Schriftgegevens op ons laten inwerken en de vraag uit de inleiding ernaast leggen, dan komen we tot de conclusie dat de Bijbel het regeerambt voorbehoudt aan de man. Dit is ook de overtuiging die de SGP al sinds de oprichting uitdraagt. In artikel 10 van het beginsel-program wordt uitgesproken dat het strijdt met de roeping van de vrouw om zitting te nemen in politieke organen. Het Schriftonderzoek in deze brochure bevestigt deze overtuiging.

Hoofdstuk 4

De spiegel van Gods Woord

Hoe wijs schiep en ordende God de wereld. Elk scheepsel kreeg zijn eigen plaats, ook de man en de vrouw. Hoe verantwoordelijk is de plaats die de man kreeg. Als hoofd van het gezin is hij aanspreekbaar op de welstand van het gezin, van zijn vrouw en van de kinderen. Als hij zijn taak als hoofd en priester in het gezin verstaat, zal hij leiden en dienen tegelijk.

Heel de Bijbel houdt ons voor dat het christelijke huwelijk een instelling van God is, die Hem behaagt. Vooral het Nieuwe Testament leert ons dat het christelijke huwelijk een afspiegeling behoort te zijn van de liefdesverhouding die er is tussen Christus en Zijn Kerk. Dat de praktijk binnen christelijke huwelijken ook vaak anders is, doet niets af van de hoge waarde dat het huwelijk zelf heeft.

De Heere vraagt daarom van ons dat we het huwelijk eren. De Heere Jezus deed dat door Zijn aanwezigheid op de bruiloft te Kana (Johannes 2). Dit mogen we wel benadrukken, omdat juist in onze samenleving het huwelijk zo onder druk staat. Zelfs een verbintenis tussen mensen van hetzelfde geslacht wordt een huwelijk genoemd. Daarom is het zo nodig op dit punt het licht van Gods Woord te laten schijnen, om zo de paradijsbloem van het huwelijk te beschermen.

Binnen het huwelijk mag de kinderzegen gezien worden als de bekroning van die liefdesband. Zo wil de Heere de belofte uit Psalm 105 in vervulling doen gaan: *'t Verbond met Abraham Zijn vrind, bevestigt Hij van kind tot kind*. Het moederschap behoort in het licht van Gods Woord daarom tot de grootste voorrechten die een vrouw kan ontvangen, al is het waar dat de druk van een gezin veel van een moeder kan vragen. Het moederschap was mede de inhoud van de eerste belofte van het Evangelie na de zondeval: *En Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw en tussen uw zaad en tussen haar Zaad; Datzelve zal u de kop vermorzelen en gij zult Het de verzenen vermorzelen* (Genesis 3:15). En nog altijd wil de Heere in de lijn van de geslachten Zijn Kerk bouwen tot de toekomst van de Heere Jezus Christus. Wat een voorrecht om als vrouw een kind voort te brengen en op te voeden dat een plaats krijgt in het Koninkrijk der hemelen!

Als een vrouw dit beseft, zal ze zich niet uit het gezin willen losmaken, maar juist in het moederschap haar levensvervulling vinden. Komt onze beleving overeen met dit bijbelse principe? Laten we ons toch niet opjagen door een samenleving, waarin het draait om het geld, en die daarom alle vrouwen aan betaalde banen wil 'helpen'. Zo wordt de vrouw niet geholpen, maar opgezadeld met de slavendienst van de moderne tijd.

We zagen in de bespreking van I Timothéüs 5:10 dat het voor een weduwe als een sterke aanbeveling gold als ze haar kinderen opgevoed had. Die opvoeding besteedde ze dus niet uit. En in Titus 2:5 noemde Paulus het als een opdracht van oude vrouwen om jonge vrouwen te leren *het huis te bewaren*.

Wie aan de vrouw de voornaamste taak toebedeelt in de opvoeding van de kinderen en het werk binnenshuis, spreekt en handelt dus in lijn van de Bijbel. Op deze beschermde en veilige plaats kan de vrouw haar Bijbelse roeping het best opvolgen. Op deze ereplaats kan ze haar vrouw-zijn volledig beleven en ontplooien.

Het woord van Paulus aan Titus is in onze tijd actueel. Onze 'oude vrouwen' zijn opgegroeid in een tijd waarin de bijbelse verhouding van man en vrouw de samenleving sterker stempelde dan nu. We noemen dat dus niet een 'verouderd rolpatroon'. Hebben deze vrouwen niet de opdracht om aan de jongere generatie bij te brengen dat de mooiste taak van een vrouw in het gezin ligt? Laten de oude vrouwen met liefde en warmte spreken over de zegen van het gezin, temidden van de zorgen die er ook zijn. Een vrouw die verstandelijke gaven heeft ontvangen hoeft zeker niet te denken dat ze deze in een zweetdoek verstoppt als ze haar kinderen opvoedt. Daar komt in het bijzonder in onze tijd veel bij kijken. Een moeder van opgroeiende kinderen zal dat beamen. Ga eens na met welke vragen de jeugd thuis komt!

Nog groter is de zegen als kinderen een bekeerde moeder hebben. De Heere wil ook de godzalige opvoeding als een middel gebruiken om Zijn Koninkrijk uit te breiden en het rijk van satan neer te werpen. Naast én onder leiding van haar man, die als priester in zijn gezin verantwoordelijk is voor de godsdienstige vorming, neemt de vrouw een belangrijke plaats in de opvoeding in. Deze taak kan vanuit bijbels oogpunt daarom niet uitbesteed worden. Het gezin als kerkje in de kerk, zo wordt het dienstbaar aan de gemeente en ook aan de hele samenleving. Is het teveel gezegd, om zulke vrouwen de eretitel *moeders in Israël* te geven?

Er zijn ook vrouwen die niet tot een huwelijk komen en echtparen die de kinderzegen niet ontvangen. Wat kunnen zij veel betekenen, bijvoorbeeld voor hun ouders, of voor anderen in de familie, voor de buurt of voor de kerkelijke gemeente. We zagen dat Paulus in I Timótheüs 5:9 oog heeft voor zulke taken in de gemeente. Laat het duidelijk zijn dat een vrouw in Gods Woord nergens wordt opgeroepen haar talenten te begraven, maar ze te gebruiken op de haar van God gegeven plaats.

Ook voor de ongehuwden heeft Gods Woord oog. In I Korinthe 7 schrijft Paulus over hen in het licht van de komst van Gods Koninkrijk. In zijn eigen leven zien we ook iets van het bewust ongetrouwd blijven om zich geheel te wijden aan de dienst van het Koninkrijk. Dit vermogen om ongehuwd te blijven wordt door de apostel Paulus ook gezien als een bijzondere gave.

Als we de gegevens uit Gods Woord op ons laten inwerken, moeten we wel tot de conclusie komen dat onze samenleving ver van de Bijbel is weggegroeid. De bijbelse visie staat haaks op het moderne levensgevoel. Daarom mogen we wel fundamenteel argwanend staan tegenover allerlei moderne gedachten over de plaats van de vrouw in de maatschappij. Aan de andere kant zien we dat de bijbelse visie binnen de heersende maatschappelijke opvattingen bijzonder heftige reacties oproept. Een samenleving die Gods Woord aan de kant schuift, zal de bijbelse opvattingen uiteindelijk niet kunnen verdragen. De scheppingsorde is niet meer van de tijd! Het is zuivere discriminatie, zo klinkt het.

Waar staan we zelf? Deze vraag roept om bezinning, waarbij Gods Woord het eerste uitgangspunt is, de hoogste zeggingskracht heeft en het laatste woord heeft. Op dit uitgangspunt willen we elkaar aanspreken.

Toch moeten we onszelf eerlijk de spiegel voorhouden of wij de bijbelse visie op huwelijk en gezin nog onderschrijven, in de praktijk brengen en uitdragen. Een signaal is de enquête die het *Reformatorisch Dagblad* onlangs hield onder de lezerskring. Daarin gaf 80 procent van de ondervraagden aan er geen bezwaar tegen te hebben dat moeders met jonge kinderen een deeltijdbaas hebben.

Een andere ontwikkeling die stilzwijgend binnen de reformatorische kring gewoon werd, is dat

vrouwen beroepen gingen uitoefenen die voorheen aan mannen waren voorbehouden. Ze nemen soms posities in waarin ze aan heel wat mannen leiding geven. Dit heeft ook weer te maken met het toegenomen opleidingsniveau van meisjes. De vraag is of er grondig over deze ontwikkeling is nagedacht, of is ze ons eigenlijk overkomen? Zijn we misschien zo gewend geraakt aan zulke ontwikkelingen dat we het zelf niet meer kunnen uitleggen dat vrouwen geen plaats mogen hebben in de politiek? Waarom wel directrice en geen raadslid?

We moeten onszelf eerlijk afvragen hoe het komt dat de ontwikkelingen in de samenleving onze gezinnen niet voorbij gaan. Drijven we mee op de golven van de tijd? De gelijkheidskoorts van deze tijd maakt deel uit van een geschiedenis, waarin wij *allemaal* staan.

De godsdienstsocioloog prof. dr. G. Dekker zei het in een interview zo: "Als je met een groep gelijkgestemden bent, kun je je eigen opvattingen prima in stand houden. Maar over het algemeen zie je dat de veranderende cultuur je in het bloed gaat zitten". Nog een opmerking van deze hoogleraar, nu concreet over de ontwikkelingen in de SGP-achterban: "De wereldmijding neemt af. Studeren mag, terwijl dat vroeger verdacht werd gemaakt. Jongeren komen met veel mensen in aanraking en worden aan het denken gezet. Dat leidt automatisch tot verschuivingen. Dat is niet alleen in SGP-kring zo, maar in z'n algemeenheid. Mensen zijn kinderen van hun tijd en cultuur. Die veranderen en dus de mensen ook".

Heel opvallend, zulke uitspraken. Zouden we hier de verklaring moeten zoeken van het feit dat in de achterliggende vijftig jaren in zoveel kerken gediscussieerd is over de toelating van de vrouw in het ambt? Zouden we in deze richting moeten denken om de oorzaak te vinden waarom het zo moeilijk is om binnen de SGP tot overeenstemming te komen over de positie van de vrouw? Zijn we niet sluipenderwijs gewend geraakt aan leidinggevende vrouwen, ook in de reformatorische kring? En weten we dan weinig méér te zeggen dan: de vrouwelijke sollicitant had meer capaciteiten dan de mannen? In dat geval heeft de praktijk de norm bepaald, terwijl we voor een antwoord op alle vragen juist niet te rade moeten gaan bij de praktijk van alledag. Ook niet bij ons gevoel, of onze wensen. Er is maar één Woord dat werkelijk telt bij zulke ethische vragen. Dat is Gods onfeilbare Woord.

Wie op zoek is naar het bijbelse beeld van de vrouw zal in het Woord van God iemand vinden die met de haar door de Heere gegeven plaats en aard zich dienend opstelt. In onze tijd ligt het gevaar op de loer, dat we meedoen met het streven van deze tijd naar maximale zelfontplooiing. Maar moet niet steeds onze vraag blijven, ook als ongetrouwde vrouw: Heere, wat wilt U dat ik doen zal?

Is het niet hard nodig om in onze tijd, waarin de golven van secularisatie dagelijks over ons heen spoelen, voortdurend met de dichter van Psalm 25 te bidden:

*HEER' ai, maak mij Uwe wegen,
Door Uw woord en Geest bekend.*

Hoofdstuk 5

De positie van man en vrouw in SGP-perspectief

De SGP is een christelijke partij. Zij wil zich richten naar het onfeilbaar Woord van God. Daar hoort ook bij wat de Bijbel zegt over de plaats van man en vrouw. Vandaar de uitgebreide studie die in het voorgaande gemaakt is. Nu gaat het er om deze lijnen te concretiseren voor ons politiek functioneren.

We mogen niet stellen dat de gedachtevorming over de plaats van de vrouw in de politiek slechts een achterhoedediscussie is, een al veel te lang slepende kwestie die we nu eindelijk eens te boven moeten komen. Ze hangt samen met de scheppingsorde! Er zijn wel andere partijstandpunten te noemen die, als het gaat om een bijbelse visie op de maatschappij, meer aan de rand staan.

Het SGP-standpunt over de vrouw is niet los verkrijgbaar. Het vloeit voort uit de fundamentele overtuiging dat de Bijbel voor alle verbanden van het leven gezaghebbend is. Met het eerbiedig luisteren naar Gods onfeilbaar Woord staat of valt de partij. We kunnen niet (staatkundig) gereformeerd blijven als we hetgeen de Bijbel zegt over het regeerambt openlijk of stilzwijgend tussen haakjes zetten.

Ontkerstening

Een veranderde visie op de plaats van de vrouw in de politiek en de maatschappij staat niet op zichzelf. Die hangt nauw samen met de ontkerstening van onze samenleving. In enkele decennia heeft zich een complete revolutie voltrokken. Het huwelijk is geworden tot een opzegbare relatie. Enerzijds is het opengesteld voor mensen van hetzelfde geslacht, anderzijds zijn allerlei alternatieve relaties juridisch en in de beleving van veel mensen gelijkwaardig geworden aan het huwelijk.

Op alle fronten worden vrouwen gestimuleerd een positie te verwerven die vergelijkbaar is met die van mannen. Gelijkheid is de norm. De waarde van het moederschap is dan ook in hoge mate gedevalueerd. De gehuwde vrouw moet economisch onafhankelijk blijven en wordt daarom aangemoedigd de verzorging van haar eventuele kinderen zoveel mogelijk uit te besteden. Maar ook dan blijken kinderen en carrière een moeizame combinatie te zijn.

Overigens moeten we niet de illusie hebben dat het vrouwenstandpunt van de SGP de enige aanstoot vormt voor onze samenleving. Met andere woorden: als de SGP voortaan vrouwen kandidaat zou stellen voor bijvoorbeeld de gemeenteraad of de Tweede Kamer, dan is ze daarmee echt niet een partij die breed geaccepteerd wordt. We moeten ook niet uit zijn op meningsgunst.

Onze standpunten over homoseksualiteit roepen in brede kringen eveneens diepe weerzin op. Datzelfde geldt trouwens voor de theocratische gedachte. Dat Gods geboden geldingskracht hebben voor alle mensen en dat die geboden maatgevend en richtinggevend zouden moeten zijn voor het overheidsbeleid, staat haaks op de heersende gelijkheidsgedachte. Zeker in seculiere kring roept dit uitgangspunt van de SGP fel verzet op.

Steeds vaker vindt men daar dat de reformatorische scholen met hun exclusieve opvattingen over mens en wereld niet langer door de overheid gefinancierd moeten worden. Eigenlijk zou-

den zulke scholen, waarin de kinderen slechts één weg tot het heil wordt voorgehouden, niet meer mogen bestaan. Opvoeding tot persoonlijke autonomie moet in die gedachtegang voor alle scholen en eigenlijk ook voor alle gezinnen de norm zijn.

Vragen en problemen

In onze analyse van de bijbelse gegevens is duidelijk geworden dat de man het hoofd van de vrouw is. Die gezagsverhouding is met de schepping van man en vrouw gegeven en is van betekenis voor alle verbanden van de samenleving. De politiek is daar geen uitzondering op.

Dat neemt niet weg dat voor een gereformeerde partij zich op dit punt allerlei vragen en problemen voordoen. Niet alleen omdat ze daarbij moet oproeien tegen de stroom van de tijd, maar ook omdat we te maken hebben met allerlei structuren die er in de tijd van de Bijbel niet waren. Volksvertegenwoordigingen en politieke partijen kende men noch in het Oude noch in het Nieuwe Testament. Het oude Israël kende de theocratie als bestuursvorm. Die wordt als zodanig niet meer gevonden. In het Nieuwe Testament verkeerde het volk Israël onder de heerschappij van het Romeinse wereldrijk. Dat was geen rijk waarin Gods geboden maatgevend waren.

De overheid als zodanig is echter een instelling van fundamentele betekenis: een door God gegeven ordening vanwege de zonde. Vanwege de verdorvenheid van het menselijk geslacht heeft God de overheid ingesteld, zo lezen we in de aanhef van artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Maar de concrete gestalte van ons politieke bestel dateert pas van de laatste eeuwen.

Het is dan niet altijd zo gemakkelijk om vanuit de bijbelse gegevens de lijnen door te trekken naar de huidige situatie. Dat geldt voor allerlei terreinen en zeker ook voor de man-vrouw verhouding. Niet altijd zijn er zulke scherpe lijnen aan te geven. Soms moeten we het doen met stippellijntjes. Mensen die zich gebonden weten aan het Woord van God kunnen over allerlei onderdelen van mening verschillen. Niet alles is van fundamenteel belang en ons kennen is slechts ten dele.

De omstandigheden waaronder we opereren kunnen ook zeer uiteenlopen en tot verschillende oplossingen nopen. Wat hier adequaat en verantwoord is, is dat niet automatisch in Afrika en keuzes die een halve eeuw geleden gemaakt werden, kunnen aan herziening toe zijn. Daarbij moeten we wel bedenken dat we beïnvloed worden door het culturele klimaat waarin wij leven. De tijdgeest verslaat ook in de kerk zijn duizenden. Overigens was dat vroeger niet anders.

Als het gaat om de verhouding van man en vrouw hebben we in onze westerse wereld te maken met een agressieve gelijkheidsideologie, voor wie de wijze waarop in de Bijbel over dit onderwerp gesproken wordt, een gruwel is. Gemakkelijk worden ook wij daardoor beïnvloed, al zijn we SGP'er en behoren we tot een kerk van gereformeerd belijden. Die beïnvloeding verloopt vaak heel geleidelijk, van de ene generatie op de andere. Het gevaar is reëel dat wij misschien officieel wel aan het gezag van de Bijbel vasthouden, maar dat de bijbelse uitgangspunten in de praktijk van ons leven een dode letter zijn geworden. Ze hebben dan nauwelijks meer enige consequentie voor ons denken en doen.

Vrouwenkiesrecht

Het standpunt dat op grond van de Bijbel het regeerambt de vrouw niet toekomt, heeft de SGP al zolang ze bestaat. Toen de SGP in de Tweede Kamer kwam, liet ds. G. H. Kersten vooral

zijn stem horen tegen het actief vrouwenkiesrecht dat toen net ingevoerd was. Dat standpunt werd in het beginselprogram vastgelegd en was daarmee het officiële SGP-standpunt. "De SGP staat een organisch kiesrecht voor, dat rekening houdt met het gezin als cel der samenleving. Vrouwenkiesrecht echter strijdt met de roeping der vrouw."

Onder invloed van ds. Kersten riep de partij vrouwen openlijk op om de toenmalige stemplicht te negeren. Anderen in de partij hadden minder moeite met het uitbrengen van een stem door SGP-vrouwen. Verschillende predikanten, onder wie leden van het Hoofdbestuur, vonden dat de partij dit moest overlaten aan het geweten van de vrouwen zelf. Beide standpunten bestonden naast elkaar. In de onderlinge verhoudingen hoefde dit verschil van inzicht niet tot verwijdering te leiden. De geestelijke vriendschap tussen

ds. Kersten en ds. P. Zandt en hun verbondenheid met het SGP-principe werden niet aangetast, door het feit dat ds. Zandt een ruimere opvatting had over het stemmen door vrouwen. In de praktijk ging een toenemend aantal vrouwen naar de stembus. Anderen gaven hun stem aan hun man mee, die als hoofd van het gezin naar het stemhokje ging.

Naarmate meer vrouwen uit SGP-kring gingen stemmen, werd de vraag dringender of de formuleringen uit het beginselprogram niet aan herziening toe waren. Eind jaren tachtig van de vorige eeuw werd het program van beginselen gewijzigd. Artikel 10 luidt sindsdien: „De opvatting van het vrouwenkiesrecht voortkomend uit een revolutionair emancipatiestreven, strijdt met de roeping van de vrouw. Dat laatste geldt ook voor het zitting nemen van de vrouw in politieke organen, zowel vertegenwoordigende als bestuurlijke. De vrouw zij in haar eigen consciëntie overtuigd of zij haar stem kan uitbrengen met inachtneming van de haar door God gegeven plaats”.

Het uitbrengen van een stem door de vrouw werd dus aan haar geweten overgelaten, maar wel met een uitdrukkelijke beperking. Zij moet haar door God gegeven plaats beseffen en haar man als hoofd van het gezin erkennen en hem volgen in zijn stemgedrag. Aangenomen tenminste dat hij zijn stem uitbrengt op een partij die zich aan het absolute gezag van Gods Woord onderwerpt.

Overigens gaat aan artikel 10 nog een artikel vooraf dat spreekt over de verhouding tussen man en vrouw. Artikel 7 zegt: „Gods Woord leert dat man en vrouw krachtens de scheppingsorde een eigen specifieke, van elkaar onderscheiden roeping en plaats hebben ontvangen. In deze orde is de man het hoofd van de vrouw. Maatregelen ter erkenning van de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen worden positief beoordeeld. Elk emancipatiestreven dat de van God gegeven roeping en plaats van mannen en vrouwen miskent, is revolutionair en moet krachtig worden bestreden”.

Duidelijk is dat de SGP met deze wijziging van het beginselprogram niet de emancipatiegeest wilde bevorderen. De partij bleef de ogen open houden voor het zeer gevaarlijke, onbijbelse en revolutionaire hiervan.

Stemmen en regeren

Nu wordt wel eens opgemerkt dat wie zijn of haar stem uitbrengt op de SGP, in feite ook regeert. Hebben de kiezers in ons politieke bestel niet het laatste woord? Waarom mag een vrouw dan niet in de gemeenteraad?

Daar zijn twee antwoorden op te geven: een van principiële en een van meer praktisch aard. De SGP heeft altijd de gedachte van de volkssoevereiniteit verworpen. Als het goed is beseffen wij dat niet het volk regeert, maar de overheid die door God over ons gesteld is. Daarmee hangt samen de fundamentele notie dat niet de wil van het volk, maar Gods geboden de norm

behoren te zijn voor het overheidsbeleid. Stemmen is dus niet het uitoefenen van de regeringsmacht.

Wel kan men door z'n stem uit te brengen, de politieke ontwikkelingen beïnvloeden. Daarbij is de invloed van de individuele kiezer zeer beperkt. Dat geldt zeker voor de Tweede Kamerverkiezingen waarbij er immers miljoenen kiesgerechtigden zijn. Stemmen geldt in ons politieke bestel dan ook zo ongeveer als de laagste vorm van politieke participatie. Ook wat dat betreft is er geen reden om het stemmen als een vorm van regeren te zien.

Dat neemt niet weg dat, wanneer er verkiezingen zijn, wij allen onze politieke verantwoordelijkheid moeten verstaan. Vanuit onze gebondenheid aan het Woord van God moeten wij die kandidaten proberen verkozen te krijgen die in hun politieke optreden evenzeer van die gebondenheid blijk geven.

De SGP en de Koningin

Maar als de SGP het regeerambt voor de vrouw afwijst, hoe zit het dan met de Koningin? Vinden we dat zij onrechtmatig op haar troon zit? Vanaf het begin heeft de SGP in haar beginselprogramma uitgesproken dat het constitutionele koningschap, opgedragen aan het Huis van Oranje, ons door God gegeven is. Dat was in de tijd van koningin Wilhelmina.

Deze opstelling heeft te maken met het erfelijk karakter van het koningschap. Het staatshoofd wordt niet gekozen, maar is door erfopvolging tot het regeerambt gekomen. Vanaf het begin van het Koninkrijk der Nederlanden tot de algehele grondwetsherziening van 1983 was de hoofdregel dat de koning werd opgevolgd door zijn oudste nog in leven zijnde zoon. Deze bepaling geldt nu niet meer. Het staatshoofd wordt thans opgevolgd door het oudste kind, of dat nu een zoon of een dochter is. Ook bij de troonopvolging bestaat nu een volstrekte gelijkheid tussen man en vrouw.

Bij ds. Kersten –die zich duidelijk verzette tegen het vrouwenkiesrecht– heeft de positie van de koningin nooit ter discussie gestaan. In zijn partijrede van 1938, uitgesproken kort na de geboorte van prinses Beatrix, begint hij met het vermelden van die blijde gebeurtenis. „Een nieuwe loot mocht aan den ouden Oranjestam ontspruiten”. Dat is niet alleen een zaak van vreugde voor de ouders, „maar de geboorte der jonge Prinses heeft ook betekenis voor geheel ons volk”.

Gaan we terug in de reformatorische traditie, dan komen we de opvatting van Calvijn tegen die het zonder meer een gevolg van de zondeval noemde dat vrouwen regeren. Wel wilde hij ruimte houden voor bijzondere gevallen. Calvijn wijst dan op het erfrecht als oorzaak dat vrouwen tot het regeerambt komen. Dat is naar zijn overtuiging een gevolg van Gods voorzienigheid. We mogen ons daarom niet verzetten tegen een koningin die wettig op de troon is gekomen.

Daarnaast noemt hij Debora als een vrouw die in een noodsituatie onder Gods bijzondere voorzienigheid tot regeren geroepen wordt om de traagheid van mannen te beschamen. Op zo'n uitzonderlijk geval kunnen en mogen wij echter als SGP onze regels niet baseren. De algemene lijn in de Bijbel is anders.

Vrouwen als partijlid

In het begin van de jaren tachtig meldden zich enkele vrouwen aan als lid van een kiesvereniging. Zij wilden actief betrokken raken bij de SGP. Omdat er in de statuten niets over deze kwestie geregeld was, konden ze inderdaad lid worden. Maar dat botste wel met de SGP-traditie.

Dat er in de statuten niets stond over het lidmaatschap van vrouwen, kwam omdat men het altijd vanzelfsprekend had gevonden dat alleen mannen lid waren. De nieuwe situatie vereiste een nadere bezinning op de plaats van de vrouw in de politiek. Het al of niet gaan stemmen van de vrouw was naar zijn aard een individuele beslissing, hier was echter een gemeenschappelijk besluit noodzakelijk.

Na een langdurige en soms emotionele discussie koos de partij in 1993 voor de constructie van het buitengewone lidmaatschap. Door middel van het buitengewone lidmaatschap kan de vrouw haar binding met de SGP gestalte geven en kan zij worden toegerust voor haar staan in de maatschappij. Zij kan ook daadwerkelijk meehelpen aan het bevorderen van een Bijbels gefundeerde politiek.

Bewust koos de SGP niet voor het volwaardige lidmaatschap van een kiesvereniging, waarbij vrouwen bijvoorbeeld ook raadslid en kamerlid zouden kunnen worden. Elk lid van de kiesvereniging kan zelfs als voorzitter van de partij gekozen worden. En dat strijdt met Gods Woord, zo was de vaste overtuiging van de partij.

De SGP heeft deze overtuiging in de jaren negentig herhaaldelijk uitgesproken. Niemand in de achterban sprak dit tegen. De voorstanders van het gewone lidmaatschap van de vrouw verklaarden uitdrukkelijk dat zij geen verdediger waren van de vrouw in politieke functies. Deze grens moest de partij niet overgaan. Vrees voor een hellend vlak was dan ook ongegrond, zo werd in verschillende toonaarden betoogd.

Met het buitengewone lidmaatschap voor de vrouw wilde de SGP van haar kant laten merken dat ze de vrouwen een serieuze plaats binnen de partij gunt en dat ze de opvattingen van vrouwen over de maatschappij en de politiek waardevol vindt. Toch was er nauwelijks belangstelling voor het buitengewone lidmaatschap. Er waren maar heel weinig vrouwen die 'lid' wilden worden. Dat is opvallend, omdat bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten van de SGP-jongeren heel wat meisjes aanwezig zijn.

Verschuivingen in de achterban

Inmiddels is de emancipatiedrang in ons land zo sterk geworden dat werkelijk iedereen daarin mee moet gaan. Ook de SGP moet er aan geloven. Anders discrimineert deze partij vrouwen. Dan verliest ze haar recht op subsidie. En misschien volgen nog wel verdergaande maatregelen. Maar ook binnen de partij zijn er allerlei ontwikkelingen. Voor een deel van de achterban gaat het buitengewone lidmaatschap lang niet ver genoeg. Zij hebben er geen bezwaar tegen als vrouwen een grotere politieke rol vervullen. Uit een RD-onderzoek in het jaar 2002 bleek dat van de ouderen die SGP stemmen 41 procent voor het partijlidmaatschap van de vrouw was en van de jongeren 63 procent. Daaruit blijkt dat de opvattingen van de SGP-achterban aan het verschuiven zijn.

Hoe zijn zulke verschuivingen te verklaren? Heeft de SGP haar standpunt over de verhouding man en vrouw niet goed uitgelegd? In februari 1984 verscheen de notitie "In haar waarde". Deze gaat in op de bijbelse positie van de vrouw en op de emancipatiebeweging. Het is nog altijd nuttig om daarvan kennis te nemen. In hetzelfde jaar, in november, verscheen het vervolg: "In haar waarde II". Daarin werd uitdrukkelijk ingegaan op deelname van vrouwen aan verkiezingen.

Opvallend is dat het daarna heel stil bleef. Terwijl de samenleving in rap tempo veranderde, terwijl het gezin steen voor steen werd afgebroken en de golven van de emancipatie over de achterban spoelden, heeft de SGP nagelaten zijn standpunt voldoende te verklaren en uit te dragen. Na de aanvaarding van het buitengewone lidmaatschap van de vrouw leken de geleerden

gesloten te zijn. En dus kon men de zaak laten rusten. De achterban is het er immers over eens dat man en vrouw gelijkwaardig zijn, maar dat ze niet gelijk zijn!

Het regeerambt: de kern van het SGP-standpunt

Inmiddels is de zwijgzaamheid van de partij zich gaan wreken. Vandaar dat een nieuwe bezinningsronde is gestart. Opnieuw luisterend naar de stem van Gods Woord is geconcludeerd dat de eerder geciteerde artikelen 7 en 10 van het beginselprogramma voluit schriftuurlijk zijn. Daar willen we onverkort aan vast houden.

In de bezinning van de SGP over de rol van de vrouw in de politiek neemt het begrip regeerambt een centrale plaats in. Daar ligt de kern van onze bezwaren tegen de algehele gelijkstelling van man en vrouw in het publieke leven. Het gaat hier om de overheidsambten zoals burgemeester, wethouder, gedeputeerde, commissaris van de Koningin, minister en staatssecretaris en om het lidmaatschap van de volksvertegenwoordigingen: van gemeenteraad tot Europees Parlement. In de vertegenwoordigende lichamen vallen fundamentele beslissingen, terwijl de eerstgenoemde groepering bij uitstek de drager is van het overheidsgezag.

Dat overheidsgezag draagt naar zijn aard een bijzonder karakter. De overheid is door God ingesteld en heeft recht op het monopolie van de zwaarmacht (Romeinen 13: 1-7). In het overheidsbeleid gaat het om de gezaghebbende toedeling van middelen en waarden voor een staatsbestel. Het gaat om de uiteindelijke machtsuitoefening. Onze regering geldt bijbels „als de opperste macht hebbende” (1 Petrus 2: 13), ongeacht of die regeermacht nu door één persoon of meer collegiaal wordt uitgeoefend.

Vanuit de bijbelse gedachte dat de man in algemene zin het hoofd is van de vrouw, past het volstrekt niet voor een gereformeerde partij om vrouwen kandidaat te stellen of naar voren te schuiven voor deze posten. Het is voor de SGP een zaak van beginsel, dat het regeerambt is voorbehouden aan de man. Ook al zijn er misschien onder ons vrouwen die meer gaven hebben om in de gemeenteraad zitting te nemen dan de mannen die nu de SGP vertegenwoordigen, daarmee verandert Gods scheppingsorde niet. Het gaat er niet om wat kan, maar wat mag.

Onze partijorganisatie

Bij deze fundamentele conclusie willen we het echter niet laten. De afgelopen tijd is de vraag gerezen of de inbreng van vrouwen in onze partij niet versterkt kan worden. Meer dan met de constructie van het buitengewoon lidmaatschap mogelijk is. Gelukkig zijn er onder ons vele vrouwen die zich verbonden weten met het gedachtegoed van de SGP. Omdat ze willen buigen onder Gods Woord, ook als het gaat om de verhouding van man en vrouw. Graag willen we hen meer bij de partij betrekken.

Bij deze nadere bezinning op de betrokkenheid van vrouwen bij onze partij, is het onderscheid tussen het publieke en private domein van belang. Het regeerambt heeft betrekking op het publieke domein, als partij zijn we echter een private organisatie. Net als allerlei andere onder ons functionerende verenigingen en stichtingen. Voor dat onderscheid tussen het publieke en het private terrein willen we hier uitdrukkelijk aandacht vragen. Het feit dat de SGP zich als politieke partij richt op beïnvloeding van het overheidsbeleid is een fundamenteel gegeven, maar allerlei belangengroepen doen dat ook. Daarmee blijven ze private organisaties.

Is de SGP zo wezenlijk anders dan allerlei andere verenigingen op gereformeerde grondslag, dat een vrouw daar geen lid van zou kunnen worden? Het is begrijpelijk dat die vraag ook in

eigen kring gesteld wordt. In de jaren negentig heeft de SGP er voor gekozen om ten aanzien van de plaats van de vrouw in de partij niet verder te gaan dan het buitengewone lidmaatschap. Thans wordt voorgesteld de figuur van het buitengewone lidmaatschap (waar weinig belangstelling voor bleek te zijn) terzijde te stellen en het gewone lidmaatschap ook open te stellen voor vrouwen.

De volgende overwegingen hebben hierbij een rol gespeeld:

1. De analyse van de Schriftgegevens toont helder aan dat het regeerambt (het publieke domein) in strijd is met de roeping van de vrouw.
2. Uit Gods Woord valt echter niet zonder meer af te leiden dat er voor vrouwen geen taken zouden kunnen liggen in een private organisatie als onze partij.
3. De vrees dat door het openstellen van het lidmaatschap voor vrouwen de weg naar het passief kiesrecht (het regeerambt) binnen onze partij ook voor hen open zou liggen, is niet terecht. Deskundigen binnen en buiten de partij zijn het er over eens dat leden juridisch gebonden zijn aan grondslag en doelstelling van de partij. De statuten, het Program van Beginselen en de reglementen zijn volgens gerenommeerde juristen 'objectief recht' voor de leden. Wie lid wil worden van onze partij wordt dus geacht in te stemmen met wat het beginselprogram zegt over het regeerambt van de vrouw.

Op deze manier wordt aan het vrouwelijk deel van onze achterban een maximale inbreng in de partij geboden. Maximaal gezien de bijbelse kaders voor het regeerambt die niet overschreden mogen worden. Verder kan de partij niet gaan zonder haar identiteit te verliezen. Met minder willen we, gezien de omstandigheden, niet volstaan.

Uiteraard moeten we ons hoeden om al te zeer op de grens van het toelaatbare te gaan zitten. Anderzijds is het niet gewenst om, gezien de maatschappelijke en juridische druk (o.a. van het VN-vrouwenverdrag) en gezien bepaalde legitieme verlangens vanuit de achterban, mogelijkheden voor politieke betrokkenheid van onze vrouwen te blokkeren die om principiële redenen niet per se geblokkeerd behoeven te worden. Het gaat er om dat wij in de huidige situatie, binnen de principiële kaders die de Schrift aangeeft, alles doen wat mogelijk is om onze partij te laten voortbestaan.

Daarmee maakt de partij een andere keuze dan in de jaren negentig gedaan is. Dat behoeven we, bij alle continuïteit die er is inzake de bijbelse visie op de positie van man en vrouw, niet te camoufleren. Destijds is gesteld dat het lidmaatschap van een kiesvereniging niet los te denken is van het regeerambt. Die samenhang zien we nog steeds. Alleen willen we nu meer de nadruk leggen op het feit dat het lidmaatschap er bepaald niet mee samenvalt. De formele binding aan het beginselprogram bepaalt de grens van de uitoefening van het lidmaatschap.

Het regeerambt wordt uitgeoefend in de publieke ruimte. Bestuurders en afgevaardigden van de SGP hebben daarbij hun eigen verantwoordelijkheid. Zij zijn niet in dienst van de partij en krijgen van de partijleden geen instructies hoe ze in bepaalde situaties moeten handelen.

Uiteraard is er wel, naast de binding aan het verkiezingsprogram, een gemeenschappelijke verbondenheid van alle partijleden (hetzij als drager van een publiek ambt of als gewoon partijlid) aan de grondslag en het beginselprogram van de partij.

Het lidmaatschap van een politieke partij of een andere vereniging betekent in de praktijk veelal niet meer dan een sympathiebetuiging met de doelstelling en het jaarlijks betalen van een bijdrage. Als actief lid kan men door het bezoeken van de vergaderingen proberen een zekere invloed uit te oefenen. Maar slechts een minderheid (soms een kleine minderheid) neemt daarvoor de moeite.

Door middel van een bestuursfunctie heeft men nog meer mogelijkheden om de vereniging te sturen. Maar zeker in kleine organisaties betekent het bestuurslidmaatschap in de eerste plaats

het verrichten van extra werkzaamheden voor de vereniging. Bestuursfuncties voor vrouwen in private organisaties waar zowel mannen als vrouwen lid van zijn, behoeven niet per se afgewezen te worden. Besturen is niet hetzelfde als regeren, al zijn er raakvlakken. Bij het besturen van een vereniging gaat het vooral om het verrichten van activiteiten voor de gemeenschappelijke zaak en het coördineren van mensen en middelen om de gestelde doelen te bereiken. Besturen is dan vooral een vorm van dienstverlening aan het geheel.

Daarbij zou het niet juist zijn om een vrouw als voorzitter van een dergelijke organisatie te kiezen. De leidende taak die een voorzitter heeft, laat zich moeilijk verenigen met de bijbelse visie op de man-vrouwverhouding. Evenzo zou het niet gepast zijn, wanneer er mannen beschikbaar zijn, dat een vrouw de vergaderingen opent met gebed, bijbellezing en eventueel een meditatief openingswoord. In de Bijbel wordt de priesterlijke taak aan de man toevertrouwd.

Verder zal duidelijk zijn, ook als het gaat om bestuursfuncties en andere maatschappelijke activiteiten van de vrouw, dat de taak van een moeder met jonge kinderen primair in haar gezin ligt. Maar niet alle vrouwen verkeren in die situatie. De maatschappelijke werkelijkheid draagt nu eenmaal een uitermate gevarieerd karakter.

We moeten ons hoeden voor een onkritisch overnemen van wat in de huidige maatschappij gebruikelijk is. Als het goed is leven wij vanuit een ander beginsel. Dat proberen wij in de dagelijkse praktijk, ook binnen allerlei organisaties, gestalte te geven. We kunnen echter niet volstaan met het afwijzen van bepaalde zaken omdat het (onder ons) nu eenmaal nooit zo geweest is.

Bovendien moet we ook een zekere ruimte laten voor individuele (gewetens)beslissingen. Wat de ene vrouw in haar situatie een gepaste taak vindt, ziet een andere vrouw niet op haar weg liggen. Wat binnen de ene vereniging niet op bezwaren stuit, kan in een andere vereniging ongepast gevonden worden.

Dat geldt ook binnen de SGP, nu en straks. Kiesverenigingen met vrouwelijke leden zijn er vrij in die al of niet in het bestuur te kiezen en hen al of niet af te vaardigen naar hogere vergaderingen binnen de partij. Gerekend wordt op wederzijds respect en invoelingsvermogen bij het bepalen van de samenstelling van een afvaardiging naar bedoelde vergaderingen.

Discriminatie

De vraag kan worden gesteld of alles bij elkaar genomen het standpunt van de SGP over de vrouw, ondanks bepaalde veranderingen, toch niet een vorm is van discriminatie? Vrouwen worden immers uitgesloten van het regeerambt, en daarmee van belangrijke politieke functies. En discriminatie geldt in onze maatschappij als een ernstig vergrijp, al kunnen we ons daartegenover beroepen op de grondrechten van vereniging en vergadering. Maar niet voor niets is de SGP vanaf 2006 uitgesloten van overheidssubsidie.

We kunnen deze fundamentele vraag niet ontwijken en we behoeven dat ook niet te doen. Wel moeten we zorgen voor een even fundamenteel antwoord. Discriminatie is, wat men wel noemt, een betwist begrip. De concrete invulling daarvan hangt samen met de antwoorden die men geeft op achterliggende vragen. Vragen die duidelijk verband houden met de visie op mens en wereld.

Wat is strikt genomen discriminatie? We kunnen niet volstaan met te zeggen dat discriminatie het ongelijk behandelen van mensen is. Lang niet elke ongelijke behandeling wordt immers als discriminerend beschouwd. Dat niet iedereen slaagt voor zijn rijexamen, dat kinderen niet mogen stemmen, valt daar niet onder. Discriminatie is het ten onrechte ongelijk behandelen

van mensen. Het gaat dan om mensen die, althans in alle voor de betreffende behandeling relevante gezichtspunten, gelijk zijn. En om het plaatje compleet te maken: discriminatie is ook het gelijk behandelen van mensen die in een aantal voor de betreffende behandeling relevante gezichtspunten ongelijk zijn. Een ten onrechte gelijke behandeling van ongelijken. Vandaar dat het niet als discriminerend wordt gezien dat in de sportwereld mannen en vrouwen verschillend worden behandeld en beoordeeld.

De kernvraag inzake discriminatie betreft dus die naar gelijkheid en ongelijkheid. In gelijke gevallen moeten mensen gelijk behandeld worden, in ongelijke gevallen is het daarentegen onjuist om ze gelijk te behandelen.

Uiteindelijk komen we dan terecht bij het bijbelse mensbeeld. Hoe oordeelt de Bijbel over de waarde en de positie van man en vrouw? Daarin is sprake van gelijkheid in waarde, maar tevens van ongelijkheid in positie. Wie van deze bijbelse uitgangspunten inzake de scheppingsorde niet weten wil, zal het niet kandidaat stellen van vrouwen door de SGP als discriminerend beschouwen, evenals het weren van vrouwen uit de ambten in kerken van gereformeerde en andere signatuur. Maar wie zijn uitgangspunt neemt in de Schriftgegevens daarover, zal niet van discriminatie willen spreken. Het gaat daarbij immers om een ongelijke behandeling van mensen die in een relevant opzicht ook ongelijk zijn.

Kunnen we daarmee anderen overtuigen dat wij niet discriminerend bezig zijn? Dat zal er van afhangen of men zich laat gezeggen door het Woord van God. Dat Woord staat inderdaad in veel opzichten haaks op de moderne cultuur. Maar daarmee verliest het zijn kracht niet, al wordt het door velen tegengestaan. In ieder geval behoeven wij ons niet de beschuldiging te laten aanleunen dat wij discriminerend bezig zijn. God is de Schepper van mens en wereld, Hij weet volmaakt wat goed is, voor ons allemaal.

Moet ook niet gevreesd worden dat we onze eigen achterban op den duur niet meer kunnen overtuigen van het SGP-standpunt inzake het regeerambt van de vrouw? Die vraag mag zeker gesteld worden. Maar ook dan is het antwoord dat het er vanaf hangt of wij als SGP'ers ons laten leiden door Gods Woord.

Voorstel tot wijziging van de partijstatuten

Artikel I

De statuten worden als volgt gewijzigd:

- a. In artikel 4, eerste lid wordt “mannen” vervangen door “personen”.
- b. Artikel 5 vervalt onder gelijktijdige vernumming van de artikelen 6 tot en met 44 tot artikel 5 tot en met 43.
- c. In de artikelen 6, 7, 8, 9, 20, eerste lid en 34 vervalt telkenmale:“(buitengewone)” c.q.“(buitengewoon)”.

Artikel II

De statutenwijziging treedt in werking op 1 juli 2006.

Toelichting

A. *Passief kiesrecht*

Uit de brochure, getiteld "*Man en vrouw schiep Hij hen. Politieke participatie in bijbels perspectief*", blijkt dat het Hoofdbestuur op grond van de Bijbel de overtuiging heeft dat het zitting nemen in politieke organen, zowel vertegenwoordigende als bestuurlijke (het zogenoemde "regerambt") een specifieke taak is voor mannen. Dat regeerambt ziet op het publieke domein, op het uitoefenen van overheidsgezag. In de staatsrechtelijke context van vandaag wordt het regeerambt dus bekleed door zowel volksvertegenwoordigers als bestuurders op Europees, nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau.

Deze overtuiging is reeds lange tijd neergelegd in de artikelen 7 en 10 van het Program van Beginselen. Deze artikelen luiden als volgt :

"Artikel 7

Gods Woord leert dat man en vrouw krachtens de scheppingsorde een eigen specifieke, van elkaar onderscheiden roeping en plaats hebben ontvangen. In deze orde is de man het hoofd van de vrouw. Maatregelen ter erkenning van de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen worden positief beoordeeld. Elk emancipatiestreven dat de van God gegeven roeping en plaats van mannen en vrouwen miskent, is revolutionair en moet krachtig worden bestreden."

en

"Artikel 10

De opvatting van het vrouwenkiesrecht voortkomend uit een revolutionair emancipatiestreven, strijdt met de roeping van de vrouw. Dat laatste geldt ook voor het zitting nemen van de vrouw in politieke organen, zowel vertegenwoordigende als bestuurlijke. De vrouw zij in haar eigen consciëntie overtuigd of zij haar stem kan uitbrengen met inachtneming van de haar door God gegeven plaats."

De tekst van bovenstaande artikelen blijft ongewijzigd. Dit betekent dat in de kandidaatstelling voor gemeenteraden, provinciale staten, de Tweede Kamer en het Europees Parlement geen wijzigingen optreden en dus sprake is van volstrekte continuïteit in het beleid van de partij. Ook de binding van partijleden aan de in de artikelen 7 en 10 neergelegde beginselen is ongewijzigd. Op grond van artikel 4 van de statuten kunnen slechts zij die de grondslag (artikel 2) en de doelstelling (artikel 3) van de SGP onderschrijven, lid zijn van de partij. Wijziging van de artikelen waarin grondslag en doelstelling is neergelegd, is niet mogelijk (artikel 39). Onderdeel van de grondslag is het belijden van het absoluut gezag van Gods Woord over alle terreinen van het leven en derhalve mede over het terrein van het staatkundige en maatschappelijke leven zoals nader uitgewerkt in het Program van Beginselen. Met andere woorden: om lid te worden van de SGP moet grondslag en doelstelling worden onderschreven waarmee (potentiële) leden zich tevens verplichten te handelen overeenkomstig het Program van Beginselen, dus ook de artikelen 7 en 10 daarvan. Het Program van Beginselen heeft dus juridische gelding en bindt leden.

Mede in het licht van aanstaande subsidievoorwaarden zou het kunnen zijn dat nieuwe leden van de SGP in de toekomst bij toetreding tot het lidmaatschap van een plaatselijke kiesvereniging een schriftelijke verklaring moeten ondertekenen, waarin de grondslag en de doelstelling van de SGP worden onderschreven. Zo'n verklaring is overigens ook aan te bevelen uit andere hoofde, bijvoorbeeld in verband met verplichtingen op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens. Bovendien worden daarmee eventuele toekomstige misverstanden ten aanzien van de hierboven bedoelde binding aan grondslag en doelstelling voorkomen.

Samenvattend zij gesteld dat leden dus juridisch gebonden zijn aan de statuten van de partij, inclusief de grondslag (en het Program van Beginselen) en de doelstelling. Onderschrijving dient op zich alleen ter versterking van de ernst van de zaak. Het is derhalve niet juist om alleen van een "morele binding" te spreken. De statuten, inclusief grondslag, doelstelling, het Program van Beginselen en de reglementen zijn binnen de vereniging "objectief recht" voor de leden¹.

Het voorgaande brengt met zich mee dat het voor het in juridische zin bevestigen van de ongewijzigde opvatting ten aanzien van het regeerambt niet noodzakelijk is om in de statuten of in het Algemeen Reglement (aanvullende) bepalingen op te nemen. Deze conclusie is in overeenstemming met het hierboven in een voetnoot bedoelde externe advies dat door het Hoofdbestuur terzake is ingewonnen.

¹ Advies bij brief d.d. 3 januari 2006 van prof. mr. T.J. van der Ploeg, hoogleraar privaatrecht, vennootschapsrecht en rechtspersonenrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

B. Interne partijstructuur

1. Inleiding

In de hierboven bedoelde brochure wordt onderscheid gemaakt tussen het regeerambt dat wordt uitgeoefend in het publieke domein enerzijds en het besturen van private organisaties (verenigingen, stichtingen, vennootschappen, etc.) anderzijds. In de brochure wordt geconstateerd dat in Gods Woord ten aanzien van laatstbedoelde private rechtspersonen geen uitspraken worden gedaan waaruit duidelijk kan worden afgeleid dat hier voor vrouwen geen taken zouden kunnen liggen. Private organisaties kent de complexe maatschappij van vandaag heel veel, waarvan verschillenden zich (mede) richten op de achterban van de SGP, zoals schoolverenigingen, verenigingen en stichtingen die zorginstellingen exploiteren of bepaalde (groeps)belangen behartigen. Ook de SGP is een private organisatie. Weliswaar is er een verbinding met het publieke domein, maar deze krijgt pas gestalte nadat kandidaten vanuit de partij zijn aangewezen ter verkiezing in een volksvertegenwoordigend orgaan of als zij als bestuurder (minister, gedeputeerde, wethouder) worden benoemd. Maar juist daar, zo bleek uit het voorgaande, blijft het Hoofdbestuur een duidelijke grens trekken.

2. Lidmaatschap

Nu uit de brochure blijkt dat de interne partijorganisatie een zaak is die feitelijk behoort tot het zogenoemde private domein, is het Hoofdbestuur van mening dat het lidmaatschap van de partij voor zowel mannen als vrouwen open moet staan. Dit krijgt gestalte in het wijzigen van het woord "mannen" in "personen" in artikel 4 van de statuten en in het laten vervallen van het huidige artikel 5 van de statuten waarin de mogelijkheid van het buitengewoon lidmaatschap is geregeld, evenals alle verwijzingen in de overige artikelen van de statuten naar het buitengewoon lidmaatschap.

3. Afvaardiging

Het dwingendrechtelijke gevolg van het voorgaande is dat mannen én vrouwen op gelijke voet *kunnen* worden afgevaardigd naar vergaderingen van de provinciale verenigingen en de algemene vergaderingen van de SGP. Natuurlijk mogen (uit vrije wil) ook alléén mannen worden afgevaardigd, maar het maken van onderscheid is ten principale dan niet meer toegestaan. Het Hoofdbestuur rekent overigens op wederzijds respect en invoelingsvermogen bij het bepalen van de samenstelling van een afvaardiging naar bedoelde vergaderingen.

4. Bestuursfuncties

Anders dan ten aanzien van de afvaardiging naar vergaderingen van provinciale verenigingen en de algemene vergaderingen biedt het verenigingsrecht de mogelijkheid nadere eisen te stellen aan kandidaten voor besturen. Het Hoofdbestuur heeft de vraag onder ogen gezien of van de ruimte die de wet terzake biedt, gebruik moet worden gemaakt, omdat naar de overtuiging van het Hoofdbestuur vergaderingen behoren te worden geopend en gesloten met een door een man uitgesproken openbaar gebed en een bij de opening van de vergadering te lezen Schriftgedeelte (en een eventueel naar aanleiding daarvan uit te spreken openingswoord). Desalniettemin stelt het Hoofdbestuur voor in de statuten daarover geen nadere bepalingen

op te nemen. Ook voor besturen van andere in onze kring actieve private organisaties (schoolbesturen, besturen zorginstellingen, etc.) blijkt in de praktijk het besef breed aanwezig te zijn dat bovenbedoelde verrichtingen behoren bij de priesterlijke taak die in beginsel door een man vervuld behoort te worden. Het Hoofdbestuur vertrouwt erop dat dat besef ook binnen kiesverenigingen aanwezig is en daarom een zodanige bestuursamenstelling zal blijven bestaan en uitoefening van bestuursfuncties zal plaatsvinden dat aan het bedoelde bijbelse uitgangspunt van de man als priester recht zal worden gedaan. Overigens kan het een optie zijn, ook voor besturen van plaatselijke kiesverenigingen, om de huidige statutaire bevoegdheid om bij een vacature een *aanbeveling* van een tweetal potentiële bestuurskandidaten te doen, te vervangen door het recht een *bindende voordracht* te doen. Daarbij kan dan ook nog eens worden bepaald dat een gekwalificeerde meerderheid van bijvoorbeeld tweederde van het aantal stemmen nodig is om zo'n voordracht van het bindende karakter te ontdoen. Van een aanbeveling kan door de ledenvergadering worden afgeweken. Bij een bindende voordracht moet óf de een óf de ander worden gekozen. Alle op andere personen uitgebrachte stemmen zijn dan evenals blanco stemmen ongeldig.

5. Binding plaatselijke kiesverenigingen

De plaatselijke kiesverenigingen zijn verplicht in hun statuten de grondslag en het doel van de partij op te nemen. Verder mogen die statuten geen bepalingen bevatten die in strijd zijn met de statuten van de (landelijke) SGP of het Algemeen Reglement. Plaatselijke kiesverenigingen zijn tevens gebonden aan de door de algemene vergadering van de SGP genomen besluiten. Een besluit van de plaatselijke kiesvereniging in strijd met de (landelijke) statuten, het Algemeen Reglement of besluiten van de partij kan door het Hoofdbestuur worden vernietigd, nadat de Raad van Advies daarover is gehoord.

Het voorgaande betekent dat plaatselijke kiesverenigingen hun statuten in overeenstemming moeten brengen met het onderhavige voorstel tot wijziging van de statuten van de Vereniging SGP. Zo lang de statuten van plaatselijke kiesverenigingen - om welke redenen dan ook - niet zijn gewijzigd in die zin dat mannen én vrouwen volwaardig lid van de plaatselijke kiesvereniging kunnen worden, kunnen vrouwen uit zo'n gemeente zich als lid aanmelden bij een nabije kiesvereniging die de statuten al wél heeft aangepast. In die gevallen gaat het Hoofdbestuur er vanuit dat zondermeer is voldaan aan de volgens artikel 4, tweede lid van de partijstatuten daaraan te stellen voorwaarden. Kortom, de in dat artikel bedoelde toestemming wordt op voorhand geacht te zijn verleend.

Voorstel van een samenwerkingsregeling

(waarbij de materiële besluitvorming feitelijk is gemandateerd aan de gemeentelijke kiesverenigingen)

Artikel 1

Voor het plaatsen van de aanduiding "Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)" boven een kandidatenlijst dient het Hoofdbestuur op grond van artikel H3, tweede en derde lid j° artikel G3, derde lid van de Kieswet een machtiging te verlenen aan de desbetreffende gemeentelijke kiesvereniging.

Artikel 2

1. Het bestuur van de gemeentelijke kiesvereniging meldt het aangaan van onderhandelingen om tot een verticale lijstverbinding te komen onverwijld aan het Hoofdbestuur.
2. Indien een gemeentelijke kiesvereniging de in artikel 1 vermelde aanduiding boven een verticaal verbonden lijst wil plaatsen, dienen - onverlet de in het eerste lid bedoelde melding - door het desbetreffende bestuur uiterlijk 6 weken vóór de datum van kandidaatstelling aan het Hoofdbestuur de volgende bescheiden te zijn toegezonden:
  - a. een zo volledig mogelijk ingevuld formulier H3-2;
  - b. een uittreksel uit de notulen van de door de gemeentelijke kiesvereniging gehouden ledenvergadering waarin tot het aangaan van een verticale lijstverbinding is besloten.
3. Uit de in het vorige lid, onderdeel b. bedoelde notulen moet blijken:
  - a. dat in de uitnodiging voor de desbetreffende ledenvergadering nadrukkelijk melding is gemaakt van het voornemen tot het aangaan van een verticale lijstverbinding te besluiten;
  - b. dat tot het aangaan van de verticale lijstverbinding is besloten:
    - I. indien op de gezamenlijke kandidatenlijst geen vrouwen zijn geplaatst, met volstrekte meerderheid van de geldig uitgebracht stemmen, óf
    - II. indien op de gezamenlijke kandidatenlijst wel een of meer vrouwen zijn geplaatst, met een meerderheid van ten minste tweederde van de geldig uitgebrachte stemmen,
waaronder begrepen informatie over het totaal aantal uitgebrachte stemmen, het aantal ongeldige stemmen, het aantal stemmen vóór het aangaan van de verticale lijstverbinding en het aantal stemmen daartegen;
  - c. dat in de overwegingen nadrukkelijk de volgende aspecten zijn betrokken en de mate waarin die aspecten van betekenis zijn geweest in de integrale afweging van belangen:
    - de getsmatige noodzaak van samenwerking;
    - de inhoud van de samenwerkingsovereenkomst;
    - de inhoud van het gezamenlijke verkiezingsprogramma;
    - het feit dat de SGP in beginsel geen vrouw op de gezamenlijke kandidatenlijst accepteert.

Artikel 3

Het Hoofdbestuur neemt over het al dan niet goedkeuren van het plaatsen van de in artikel 1 bedoelde aanduiding boven de kandidatenlijst zo spoedig mogelijk na ontvangst van een dergelijk verzoek een besluit. De in artikel 1 bedoelde goedkeuring kan worden geweigerd indien onjuiste en/of onvolledige informatie is verstrekt of die informatie niet tijdig is verstrekt of overigens redenen van gewichtige aard daartoe nopen. Daarvan is in ieder geval sprake indien niet wordt voldaan aan de in de voorgaande artikelen gestelde vereisten.

Artikel 4

1. Deze regeling is vastgesteld op 24 juni 2006 en treedt in werking op 1 juli 2006 onder gelijktijdige intrekking van de op 11 maart 2005 door het Hoofdbestuur vastgestelde samenwerkingsregeling.
2. De regeling en de toelichting daarop vormen één geheel.
3. De regeling en wijzigingen daarvan worden vastgesteld door de algemene vergadering van de SGP.

TOELICHTING OP DE SAMENWERKINGSREGELING

Algemeen

Op grond van artikel H3, tweede en derde lid j° artikel G3, derde lid van de Kieswet moet het Hoofdbestuur als landelijk gemachtigde voor elke zelfstandige of gecombineerde lijst waarboven de aanduiding "Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)" wordt geplaatst, een machtiging afgeven.

Deze regeling bevat het kader waaraan verzoeken tot het afgeven van een machtiging door het Hoofdbestuur marginaal worden getoetst.

Het feit dat de SGP als afzonderlijke partij bestaat, impliceert dat zo veel mogelijk onder eigen naam en met een eigen kandidatenlijst aan verkiezingen wordt deelgenomen. Dit laat onverlet dat samenwerking nagestreefd kan en moet worden indien dat de enige reële mogelijkheid is om een zetel in een vertegenwoordigend orgaan te behalen dat als middel kan dienen om aan het doel van de SGP, namelijk Gods Woord tot meerdere erkenning te brengen, ook feitelijk gestalte te kunnen geven.

Voor een goede samenwerking is een deugdelijke intrinsieke motivatie nodig met voldoende herkenning op inhoudelijke gronden én wederzijds respect voor afwijkende standpunten.

Er bestaat een tweetal mogelijkheden tot samenwerking:

- a. een horizontale lijstverbinding waarbij de samenwerkende partijen kunnen besluiten na de verkiezingen als één fractie naar buiten te treden (waarbij verschillende gradaties mogelijk zijn: van gezamenlijke woordvoerderschappen al dan niet ad hoc tot en met het fysiek als één fractie opereren); Een horizontale lijstverbinding kan overigens ook "puur technisch" worden gehanteerd om daarmee de restzetelverdeling te beïnvloeden zonder dat voorafgaande aan of na de verkiezingen sprake is van samenwerking tussen de horizontaal verbonden lijsten;
- b. een verticale lijstverbinding (lijstineenschuiving).

Een sporadisch voorkomende optie is dat een SGP-er op persoonlijke titel kandidaat wordt gesteld op een lijst van een andere politieke partij. Het zal duidelijk zijn dat een dergelijke constructie in de praktijk nauwelijks ruimte zal bieden om als SGP-er de eigen staatkundig gereformeerde opvattingen te kunnen uitdragen en daarnaar - ook in stemgedrag - te handelen. Om die reden moet deze constructie niet worden toegepast, tenzij dat nog de enige mogelijkheid is om staatkundig gereformeerde politiek te kunnen bedrijven. Het komt er dan echter wel op aan om daarvoor ook voldoende ruimte binnen die andere politieke partij en toekomstige fractie te claimen, zoals het niet gebonden zijn aan fractiediscipline als het gaat om onderwerpen die ten nauwste samenhangen met de grondslag van de SGP.

Omdat de samenwerkende partijen bij een horizontale lijstverbinding formeel volledig zelfstandig blijven handelen - en daarvoor overigens ook geen machtiging van het Hoofdbestuur nodig is - wordt op die vorm van samenwerking in deze regeling verder niet ingegaan.

Als het gaat om een verticale lijstverbinding moet aan enkele voorwaarden worden voldaan die vooral betrekking hebben op zorgvuldigheidseisen. Immers, de inhoudelijke afweging is primair een zaak van de besturen van de gemeentelijke kiesverenigingen. Slechts na marginale toetsing en indien de zorgvuldigheidseisen niet zijn nagekomen of redenen van gewichtige aard daartoe nopen, kan het Hoofdbestuur weigeren de gevraagde machtiging te verlenen.

Artikel 2

Dit artikel vormt de kern van de regeling. Aan de hand van de inhoud van de in dit artikel vermelde aspecten, zowel ieder voor zich als in samenhang met elkaar, zal het bestuur van een gemeentelijke kiesvereniging een besluit moeten nemen en dat ook ter besluitvorming aan de desbetreffende ledenvergadering moeten voorleggen. Het Hoofdbestuur toetst of deze aspecten ook nadrukkelijk in de besluitvorming zijn betrokken en of de besluitvorming is verlopen overeenkomstig het in deze regeling gestelde.

De aspecten die de gemeentelijke kiesverenigingen in de besluitvorming dienen te betrekken, worden hierna van een toelichting voorzien.

Getalsmatige noodzaak van samenwerking

Zoals in het algemeen gedeelte van de toelichting reeds is vermeld, impliceert het feit dat de SGP als afzonderlijke partij bestaat dat zo veel mogelijk onder eigen naam en met een eigen kandidatenlijst aan verkiezingen wordt deelgenomen. Dit laat de mogelijkheid van uitzonderingen op deze regel onverlet. Dat moet dan uiteraard wel met redenen zijn omkleed. Zo is bijvoorbeeld het feit dat de SGP bij zelfstandige deelname aan de desbetreffende verkiezing zondermeer geen zetel zal behalen van een duidelijk ander gewicht dan wanneer daarvan geen sprake is, maar de samenwerking om andere redenen dan uitsluitend een getalsmatige wordt beoogd. Verder moet worden bedacht dat een horizontale lijstverbinding in voorkomend geval een grotere aantrekkingskracht kan hebben op de onderscheiden kiezers. Na de verkiezingen kan dan nog steeds voor een bepaalde vorm van samenwerking worden gekozen, zoals hiervoor reeds is vermeld.

Inhoud van de samenwerkingsovereenkomst

De samenwerkingsovereenkomst moet voldoen aan onder meer de volgende eisen:

1. de samenwerking vindt plaats met behoud van grondslag, doelstelling, identiteit en eigen zelfstandigheid en moet ruimte en vrijheid bieden om staatkundig gereformeerde politiek te bedrijven;
2. de overeenkomst bevat een bepaling over in ieder geval het doel van de samenwerking, de duur van de overeenkomst, de zetelverdeling, de naamgeving van de kandidatenlijst, het opstellen van een gezamenlijk verkiezingsprogramma, de campagne, de financiën, de binding van de kandidaten op de desbetreffende lijst aan de overeenkomst en het programma en het uitsluiten van voorkeursacties.

Indien de overeenkomst onvoldoende waarborgen biedt om op een herkenbare wijze staatkundig gereformeerde politiek te bedrijven of zelfs daaraan afbreuk kan doen, kan het Hoofdbestuur weigeren de gevraagde machtiging te verlenen.

Het verdient overigens de voorkeur om in de overeenkomst geen lijst-, maar partijopvolging vast te leggen.

Inhoud van het gezamenlijke verkiezingsprogramma

Voor wat betreft het gezamenlijke verkiezingsprogramma is vooral van belang dat daarin voldoende recht wordt gedaan aan het programma van de SGP, het Program van Beginselen en het Gemeenteprogram. In dit verband zij voorts nog vermeld dat de wijze waarop de campagne zal worden gevoerd en de middelen welke daarbij gebruikt zullen worden, in overeenstemming moeten zijn met grondslag, doelstelling en de inhoudelijke boodschap van de SGP.

Positie van een vrouw op de kandidatenlijst

Bij een verticale lijstverbinding is sprake van één gezamenlijke kandidatenlijst. Die lijst ontstaat door samenvoeging van de volgens de interne regels van de desbetreffende partijen vastgestelde afzonderlijke lijsten. De wijze waarop die samenvoeging plaatsvindt, is geregeld in de desbetreffende samenwerkingsovereenkomst. Hoewel het vaststellen van de afzonderlijke kandidatenlijsten een eigen verantwoordelijkheid van de desbetreffende partijen is, kan de keuze van kandidaten wel invloed hebben op de onderhandelingen tot samenwerking. Immers, partijen die samen wens te werken zullen in iedere fase van het proces zichzelf de vraag stellen hoe de ander over wat voor kwestie dan ook denkt en daarmee proberen rekening te houden. Een voor de SGP belangrijk punt betreft de eventuele positie van een vrouw op de gezamenlijke kandidatenlijst. Zeer bijzondere omstandigheden daargelaten, komt een vrouw gelet op artikel 10 van het Program van Beginselen geen regeerambt toe. Indien de partij waarmee de SGP samenwerkt wel een vrouw daarop plaatst, wordt de goedkeuring voor de verticale lijstverbinding niet geweigerd indien redenen van gewichtige aard - door de gemeentelijke kiesvereniging expliciet aan te geven - daartoe nopen.

Artikel 3

Dit artikel geeft uitdrukking aan het feit dat het Hoofdbestuur de verzoeken om machtiging te verlenen marginaal toetst. De gemeentelijke kiesverenigingen zijn primair verantwoordelijk voor het besluit een verticale lijstverbinding al dan niet tot stand te brengen. Dit laat onverlet dat er redenen van gewichtige aard kunnen zijn die het Hoofdbestuur nopen de gevraagde machtiging te weigeren.

**Staatkundig Gereformeerde Partij
Laan van Meerdervoort 165
2517 AZ 's-Gravenhage**

**Tel. 070-3029060
Fax 070-3655959
e-mail: partijbureau@sgp.nl
www.sgp.nl**